

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 53.

Fredagen den 10 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till fortsatt handläggning anmäldes första särskilda utskottets utlåtande, n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så och till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om punkten 1:o samt punkten 3:o mom. a), c)—g) och i) enligt förut skedd anteckning ordet till

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! En känsla af fruktan och hopp tränger sig på mig och utan tvifvel på en hvar utaf oss, som anser, att den stora frågan bör lösas *snart* och bör lösas *väl*, den känslan tränger sig på mig, säger jag, då jag finner, huru tilltrasad och söndersmulad rösträttsfrågan träder oss till mötes uti det föreliggande utskottsutlåtandet. Detta gifver mig dock icke anledning att tillskrifva detta sorgliga faktum såsom varande beroende på bristande god vilja hos de män, som vi lämnat förtroendet att utföra den förberedande behandlingen af frågan, utan jag önskar i det längsta tro, att detta har sin orsak uti den olika syn på tingen, som den ena och den andra af utskottets ledamöter haft. Om det föreliggande utlåtandet sålunda icke beredt oss några ljusa förhoppningar om vår största frågas lyckliga lösning, från utskottsbehandlings synpunkt betraktadt, så finnes dock en ljus punkt på denna eljest så svarta tafva, och det är nämligen *den*, att *ingen* har förnekat behofvet utaf en utsträckning af den politiska rösträtten. Det är endast om *sättet* och huru *långt* denna utsträckning skall ske, som meningarna äro delade. Meningarna uti landet äro ock vidt skilda om sättet, huru denna fråga skall lösas. Men huru vidt skilda meningarna uti landet än äro, kan dock i stort sedt, sägas, att enighet eller ganska stor anslutning har vunnits både från höger och vänster omkring det förslag, som funnit sitt uttryck i herr Hans Anderssons i Nöbbelöf reservation. Och i den mån, som tidningspressen kan få

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

anses utgöra ett uttryck, i stort sedt, för meningen i landet, tror jag, mina herrar, att vi måste erkänna, att ungefärligen på *den* linjen måste rösträttsfrågan lösas, om vi skola komma till frid och lugn ute i landet. Det framträder därför såsom en bjudande plikt för enhver af svenska folkets representanter att på grund af det förtroende, som är oss gifvet, och i känslan af det ansvar, som hvilar öfver enhver af oss, söka att möta hvarandra i tillmötesgåendets och samlingens tecken. Men skall detta kunna ske, då måste vi, med respekt för hvarandras åsikter och med vägande af skäl och motskäl, vara beredda att offra något af hvad vi hälst skulle vilja önska, väl ihågkommande att det vi offra på fosterlandets altare, det offer är sannerligen icke för stort.

Redan vid första läsningen utaf den kungl. propositionen, eller rättare de föreliggande båda propositionerna rörande såväl den politiska som den kommunala rösträtten, fann jag, att vi hade framfört oss verkliga reformförslag af så betydelsefull innebörd, att de förslag, som förut förelegat, trädde i skuggan och stodo långt efter. Detta hindrade dock icke, att jag fann brister äfven i förevarande förslag, brister, hvilka borde afhjälpas, samt att en mera långt gående reformering af Första Kammaren vore nödig, om reformen skulle kunna uppbäras af den allmänna folkmeningen i landet, utan hvilken en reform är af föga värde.

Ganska snart efter mottagandet af Kungl. Maj:ts förslag uttalade jag öppet och ärligt min uppfattning, att jag fann förslagen innehålla beaktansvärda reformer, och jag lofvade att noga pröfva och sätta mig in i desamma. Ty jag hyste då samma enfaldiga uppfattning, som jag hyser ännu, att ärlighet varar längst -- äfven i politiken. Jag fick dock ganska snart, såväl uti tal som uti tidningspressen och genom illustrationer erfara, att jag såsom enskild person icke hade rättighet att hafva någon åsikt och allra minst att uttala någon sådan. Men, mina herrar, jag tillåter mig fortfarande att hysa åsikter äfven uti dessa frågor och en bestämd uppfattning. Jag vill också, i på hvad mig ankommer, söka att föra fram dessa mina åsikter.

Vi måste enligt mitt förmenande med ömsesidigt tillmötesgående söka att föra ut denna vår största fråga ur partisynpunkternas tränga sfär och lyfta upp den på fosterlandets stora plan. Ty öfver alla partier står dock fosterlandet. Vi stå också nu närmare möjligheten till frågans lösning än någonsin tillförne. Och jag vill hoppas, att det icke skall blifva någon af mina gamla rösträttsvänner, som skall få på sitt samvete, att de bafva bringat frågan på fall. Oaktadt jag, såsom jag också i min motion anför, ingalunda tror, att en proportionell valmetod i och för sig mera skyddar konservativa än frisinade intressen eller tvärtom, så skulle jag dock helst hafva önskat att få behålla majoritetsvalsprincipen såsom dock, med alla sina svagheter, varande enkel och lättfattlig. Då vi nu emellertid fått oss förelagdt en proportionell metod, som, i hvad på valmännens åtgärder ankommer, är mycket enklare och lättfattligare än de proportionella metoder, som förut varit oss förelagda, och då vi i samband därmed bjudas så betydliga reformer, både på det politiska

och kommunala området, har jag låtit mina betänkligheter mot det proportionella valsättet fara och anser mig skyldig att med min röst bidraga till frågans lösning på den basis som för tillfället är den enda möjliga. Jag är ock viss därpå, att, om jag måste betrakta det såsom ett offer från min sida att öfvergifva de enkla majoritetsvalen, hvilka jag visserligen aldrig beundrat, liksom jag heller aldrig har uttalat eller hyst någon stor förskräckelse för de proportionella valen, så är det dock på visst sätt en uppoffring från min sida att öfvergå på de proportionella valen. Men jag är också viss därom, att beträffande de förslag, som nu föreligga och som jag närmast kommer att ansluta mig till, det af de konservativa i allmänhet och utaf Första Kammaren i all synnerhet betraktas såsom en mycket stor uppoffring från deras sida att gå med på de förslagen. Det bör ock stå klart för ehvar, att hela landet väntar på rösträttsfrågans lösning, och att den enda utvägen att komma dit är ömsesidigt tillmötesgående. Vi måste således inrikta våra steg på den vägen, som, såvidt möjligt är, leder till nationell samling, och, om vi icke skola gå vilse på den vägen, måste vi se efter, hvad förslagen innehålla och icke hvarifrån förslagen ha kommit. Och vägen till nationell samling, den är, enligt mitt förmenande, utstakad uti den af herr Hans Andersson i Nöbbelöf m. fl. vid detta betänkande fogade reservationen. Jag kommer därför, herr talman, för min del att lämna min röst till förmån för denna reservation.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Herr Berg i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Om intet önskemål har under senaste tiden så mycket ordats som om det, särskildt genom näst föregående talares motion, på dagordningen så starkt framhållna: om Första Kammarens s. k. demokratisering. Det myckna ordandet härom har varit ägnadt att skymma bort ett annat önskemål, som dock är vida äldre och vida mera trängande, nämligen: *Andra Kammarens demokratisering.*

Huru har nämligen den nuvarande politiska ställningen uppkommit? Jo, Andra Kammaren säger: »Jag vill demokratisera mig själf.» Första Kammaren svarar: »Nej, det får du inte, såvida du inte genom proportionsval bereder de konservativa intressena en viss, lagligen garanterad andel i din sammansättning. Efter du är så angelägen, vill jag till gengäld demokratisera också mig en smula, hvilket skall ske så, att jag lägger mig till med en sorts proportionsval, som världen aldrig förut skådat, nämligen proportionsval med 40-gradig förmögenhetsskala — därmed anser jag, att svenska folket blir rättvist afspegladt i representationen. Ber du riktigt vackert, skall jag kanske ock gifva mina egna ledamöter arfvode. Och därjämte skall jag möjligen tänka på att sänka inkomstcensus till 3,000 kronor och fastighetscensus till 50,000 kronor eller hvad det nu kan bli. Men det sista får du icke taga som löfte, ty jag är tillräckligt demokratiserad ändå».

Säkert skall ingen jäfva mina ord, när jag fastslår, att man under de senaste tolf månaderna i ojämförligt högre grad än under

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

något tidigare skede af Sveriges politiska historia gjort bruk af det påverkningsmedel, som kallas *bluffen*. Denna består, som bekant däruti, att man söker taga den, man vill påverka, med storm, genom att med den största tvärsäkerhet och utan att blinka kasta honom ett visst påstående i ansiktet, hvarvid man förutsätter, att om han därefter ihärdigt bombarderas därmed dag efter dag från olika håll, så skall han till sist tro det och säga det efter.

Denna taktik har man nu under månader använt mot det reformprogram, som fastställdes af valmännen 1905 och af denna kammare 1906. Detta reformprogram — så har man från motsatt håll med rent af hysterisk ifver ropat — är numera alldeles ohjälpligt distanserad. Af hvad? Jo, först hette det: af regeringsförslaget. Sedan det förfallit: af Tällbergsförslaget, sådant det var enligt sin ordalydelse. Till sist: af Tällbergsförslaget, sådant det lär vara enligt sin andemening och sådant det kommer fram i den tilltänkta sammanjämkningen med 3,000 kronor och 50,000 kronor eller hvad man nu finner på.

Hur söker man nu intala den godtrogna delen af allmänheten, att dessa senare förslag skulle uti demokratiskt hänseende »ge så mycket mera», som man säger, än Andra Kammarens reformprogram af år 1906? Hnfvdbeviset består helt enkelt i försäkringar: »det är ju obestriddigt, att det är så» — »det kan icke nekas, att det är så» — »det är af alla erkänt, att det är så» o. s. v. När man icke nöjes med det beskedet, så heter det, att nämnda reformprogram icke är nog »fylligt», emedan det icke innehåller något om Första Kammarens s. k. demokratisering och de båda kamrarnes likdanande med hvarandra, samt icke innebär någon definitiv slutuppgörelse i vår författningsfråga.

Ja, detta senare är alldeles riktigt: Andra Kammarens reformprogram af år 1906 bjuder icke någon slutuppgörelse i författningsfrågan, särskildt icke i den del däraf, som man kallat »öfverhusproblemet». Färdiggjorda sådana uppgörelser tillhandahållas visserligen i den politiska marknaden. Än tror man sig kunna lösa problemet genom röstskalans begränsning till 1,000 fyrk, än bjuder man på en 40-gradig skala, än på arfvoden, än på 2,000 och 40,000 kronors valbarhetscensus, än på 3,000 och 50,000 kronors census; enligt somliga skall det lösas därigenom, att man fullständigt öfvergår till enkammarsystem, enligt andra genom att bibehålla tvåkammarsystemet, men modifieradt på olika sätt o. s. v. Här kan man sannerligen säga, att *allt flyter*, och att »öfverhusproblemet» ingalunda är moget för en definitiv slutlig lösning.

Det parti, jag tillhör, har icke heller någon färdigformulerad sådan lösning till reds. Vi hafva icke ansett, att en sådan kan skapas med några pennndrag. Vi tro tvärtom, att den måste komma såsom frukten af en historisk utveckling, som gör det klart för en hvar, att den politiska tyngdpunkten faktiskt ligger hos Andra Kammaren. Den utvecklingen har sin utgångspunkt redan i 1866 års riksdagsordning med däri stadgade olikheter mellan kamrarna; den har sedan dess oafåtligt fortgått i det tysta, och den fortgår alltjämt; och när vi en gång hafva fått Andra Kammaren verkligt demokrati-

serad, skall det icke längre finnas någon, som bestrider det invunna faktiska resultatet af denna utveckling. De båda kamrarna komma då, efter hvad vi föreställa oss, att stå kvar, men med olika uppgifter och olika karaktärer: den ena väsentligen som statsmaskineriets drifvande kraft, den andra väsentligen såsom dess modererande regulator. Då har man efter vår tro hunnit fram till en uppgörelse, som har någon utsikt att blifva bestående, eftersom den har sin grund icke i utifån lånade mönsterbilder, utan i vår egen gällande författning och dess naturligt fortskridande utveckling.

Men till det målet kommer man icke, utan att man förut har uppnått ett *närmare* liggande mål. På hvarje område, där det gäller handling, är det en stor styrka att kunna klart öfverblicka sammanhanget mellan förutsättning och följd och i enlighet härmed samla sina krafter på det, som i hvarje situation är *det ena nödvändiga*. Och det, som i svensk rösträttspolitik är det ena nödvändiga, det är uppenbarligen, att man skapar *en Andra Kammare, som ger ett kraftigt och klart uttryck åt den riktning, i hvilken folkets mening och vilja går*. Detta är i vår rösträttspolitik *det nödvändiga*, ty utan det äro alla framtidsvägar stängda. Men det är ock *det ena nödvändiga*, d. v. s. det enda i närvarande stund absolut nödvändiga, ty med det äro alla framtidsvägar öppna, så att det sedan beror på vårt folks eget sunda omdöme och fria vilja att vid hvarje särskild tidpunkt, med hänsyn till uppkommande möjligheter och behof, bestämma, huru långt det finner lämpligt att gå.

I hvad afseende innehåller nu det s. k. Tällbergska förslaget med de eftergifna villkoren, i hvad afseende, säger jag, innehåller det, såsom högern och socialdemokraterna endråkteligen bedyra, *mera* än Andra Kammarens reformprogram af år 1906?

Det ger en post på vinstsidan och en post på förlustsidan.

På vinstsidan ger det en sänkning af census för Första Kammaren — efter hvad man gissar — till 3,000 och 50,000 kronor. *Om* härmed verkligen kunde beredas en möjlighet, sådan som den herr Branting i förmiddags antydde, för fackföreningarna i storstäderna att insätta en eller annan af sina förtroendemän i Första Kammaren, så skulle jag anse detta såsom en oförneklig vinst. I betraktande af den vakenhet, duglighet och sakkunskap, som så ofta präglat ifrågavarande förtroendemäns deltagande i denna kammars arbete, tror jag, att det emellanåt skulle göra Första Kammaren innerligen godt att höra, hvad de kunde hafva att anföra. Men, såsom herr Branting mycket riktigt fastslog, icke *ens detta* skulle ju det förslag gifva hvarom här i verkligheten är fråga. Och i öfrigt komme *allt hvad man kallar småfolk, alla mindre löntagare, mindre näringsidkare och mindre jordbrukare*, att fortfarande som hittills vara utestängda.

Jag hör nog, att här finnas personer, hvilka mena, att vi, som ej själfva äro jordbrukare, icke skola lägga vår näsa i de mindre jordbrukarnes intressen. Men med den rätt och den plikt, som en folkrepresentant äger, har jag under min riksdagsmannatid *alltid* tillåtit mig att varmt intressera mig just för dessa mindre jordbrukare. Hvad särskildt här föreliggande sak angår, måste jag fråga:

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts).

hvilken *möjlighet* skulle det, med en valbarhetscensus af 50,000 och 3,000 kronor, finnas för den mindre jordbrukareklassen att få egna representanter i Riksdagens Första Kammare? Den frågan bör man icke besvara med *hån*; man bör besvara den i *sak*, och då blir svaret uppenbarligen nekande. Om man under sådana förhållanden talar om Första Kammarens »demokratisering», beror det därpå, att man använder ordet »demokratisering» i en helt annan bemärkelse, än man annars är van vid.

Detta var vinstsidan. På förlustsidan innehåller det Tällbergiska förslaget, vare sig eller utan prutmån, *de proportionella valen*. Dessa komma att inge Första Kammaren den inbillningen, att den är lika folkvald som den Andra Kammaren, och därigenom komma de att stärka dess kraft att hålla tidsenliga reformer tillbaka. Proportionsvalen komma tillika att bereda de konservativa intressena en viss garanterad representation inom Andra Kammaren och därigenom försvaga denna Andra Kammares kraft att drifva sådana reformer igenom.

Räkningen är sålunda ifrån vår synpunkt mycket lätt uppgjord. Den demokrat, som tillhandlar sig sammanjämningsförslagets census-sänkning mot priset af proportionella val, han gör efter vårt omdöme en dålig handel; han säljer sin förstfödslo rätt för en grynvälling. Hellre än att ingå på en sådan handel, där vinsten blefve ringa och oviss men förlusten så mycket större och säkrare, hellre må då Första Kammaren tills vidare förbli som den är. Så tyckte herr Staaff, så tycker jag, och jag är ganska förvissad om att herr Branting, trots allt hvad han yttrade, i grunden tycker detsamma.

Jag vill i detta sammanhang anmärka, att när man, såsom skedde i förmiddags, försöker framställa herr Staaff som en stor och varm beundrare af Första Kammaren, sådan den är, då skämtar man på ett mycket konstladt och ansträngdt sätt. Ty jag undrar: hvem skulle man kunna taga fram bland oss alla här, ingen enda undantagen, som har mindre anledning att vara en varm beundrare af Första Kammaren, sådan den är, än just herr Staaff?

Det är för öfrigt en ganska egen sak med alla dessa i sista stund löst framkastade ackorderings- och sammanjämningsförslag, hvarom vi nu hafva att besluta. Många af oss erinra sig lifligt den tid, då rösträttsstriden rörde sig icke om census till Första Kammaren, utan om census till den *Andra*. Huru oerhördt försiktig var man icke då, huru oändligt många vidlyftiga uträkningar fordrade man icke då för att kunna bedöma, huru ett sänkande af census t. ex. till 500 kronor eller till kommunalstreckets till äfventyrs skulle komma att verka? Men hur gör man i våra dagar? Nu kastar man helt nonchalant fram än den ena valmetoden, än den andra, än den ena censussiffran och än den andra. Måne någon ens ett ögonblick ifrågasätter, att han skulle vara skyldig att förse sina metodförslag med förtydligande exempel, som kunde göra det begripligt, hur metoden är menad? Eller att förse sina censussiffror med någon utredning som kunde visa hur den ena eller andra sänkningen af siffrorna skulle inverka på valbarheten? Visst icke. Sådant kommer aldrig i fråga. Se på detta utskottsbetänkande: där är en ny, förut icke bekantgjord eller praktiserad valmetod framlagd; men där finnes dock icke ett

enda exempel på huru den skulle taga sig ut. Eller se på dessa motioner och reservationer, där man kastar fram olika censussiffror: finnes det i någon enda af dem så mycket som en skymt af beräkning eller utredning, huru sänkningen af valbarhetscensus på ena eller andra sättet skulle verka? Nej, man drager bara upp det ena projektet efter det andra, likasom ur västfickan, och söker sedan utan vidare drifva dem igenom i sista stund. Så lätt och ledigt handskas man med den fråga, som dock onekligen utgör vår politiska liifsfråga.

Må det förlätas en visserligen radikal men dock sansad man, som gärna vill se marken framför sig, innan han tager ut steget, i fall han tycker, att en sådan politik har bra litet af ansvar, men så mycket mera af ögonblicksinfall, äfventyr och hasard.

I sin ifver att drifva igenom en sådan där i elite timmen upfunnen tillfällighetslösning använder man de underligaste medel. »Ni, som hålla på Andra Kammarens reformprogram af 1906», så lockar man oss, »ni kunna väl gärna gå öfver till vårt sammanjämningsförslag. Ty det enda, som ni egentligen ha emot det, är ju valmetoden, och valmetoden är bara *en teknisk detalj af jämförelsevis underordnad betydelse*. Att för en dylik teknisk detalj afvisa en uppgörelse i själfva hufvudfrågan, det är», tillägger man, »att vara en doktrinär, en politisk metodist». Lockmedlet är något för orimligt. Antag, att valmetoden verkligen vore endast en sådan teknisk detalj, hvad skulle man då — så frågar jag — kalla de personer, som för denna »detaljs» skull äflas att beröfva vårt folk ett valsätt, som det haft i århundraden och fortfarande vill behålla samt i stället påtruga det ett nymodigt, som det icke begriper sig på och icke vill veta af? *De* personerna måtte väl, om några, förtjäna namnet ärkedoktrinära politiska metodister.

Å nej, försöket att till en jämförelsevis underordnad detalj reducera frågan om valsättet med alla dess inneboende framtida konsekvenser med afseende å Första Kammarens sammansättning och befogenhet gentemot den Andra m. m. — det försöket lär väl ändå icke lyckas. Hvar och en vet mycket väl, att frågan om majoritetsval eller proportionsval *icke* är blott en teknisk detalj utan angår själfva den *grund*, hvarpå reformen måste byggas. Föreliggande vidlyftiga betänkande är ju ock alltigenom så formadt, att det är *den* frågan, kring hvilken allt det andra hvälfver sig. Vårt folk har äfven med sund instinkt haft klart för sig, att det är den frågan, som först måste besvaras. Den var den afgörande hösten 1905, och den lär väl komma att blifva det vid närmast följande val, vare sig dessa skola förrättas under detta år eller först under 1908. Den saken skall man icke söka villa bort.

I sammanhang härmed ber jag att få gentemot herr Brantings och andras tal om »doktrinärer» anmärka, att jag för min del känner många doktrinära proportionalister, men knappast en enda doktrinär antiproportionalist. Jag kan åtminstone icke nämna någon enda, som ej skulle underkasta sig proportionalismens många olägenheter och besvärligheter under de förutsättningar, som herr Branting angaf, nämligen att »öfverhushusproblemets» lösning blefve den, att vi erhöile

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) ett enkammarssystem, vare sig på ett eller två rum. Jag skulle i alla händelser icke så göra. Detta i förbigående.

Ett annat lika underligt medel är det, hvarigenom man söker skrämman oss att öfvergifva Andra Kammarens reformprogram af 1906: vi skulle då slippa ifrån nya val. Det är märkvärdigt, hvad dessa nya val nu utmålās med de allra ohyggligaste färger såsom något jämförligt med pestilentia och inbördeskrig. Vi hafva ju dock af ålder, såvidt jag vet, varit vana att betrakta riksdagsmannavalen snarare som en upphöjd och aktningssbjudande handling af medborgerligt förtroende, än såsom en riksolycka, en sorts Ragnarök, bringande idel fasa och förfäran. För öfrigt kunna ju här i vårt konstitutionella Sverige nyval ej undvikas. Blir det icke nyval i år, så blir det i alla händelser nästa år, och då äro vi alltså tvungna att genomgå alla dessa så lifligt utmålade gräsligheter. Och inte lär det väl finnas någon, som inbillar sig, att kommande strider om rösträtt och »författningsrevision» skola blifva mindre skarpa. De blifva naturligtvis ännu skarpare.

Hvad det »uppslitande» i valstriderna beträffar, hafva åtminstone vi på vänstra sidan genom högerpressens välvilliga försorg fått våra hudar så garfvade, att vi godt kunna stå ut med hvarjehanda. Under de många år jag tillhört denna kammare, har den politiska atmosfären aldrig varit så fylld med kvalm och gift, som under de närmast förflytna veckorna. Hvar dag har ju bragt nya smädelser, nya upp-diktade rykten; den press, som bekämpat oss, har sannerligen icke nekat sig något som helst, den har slagit rekordet, och jag tror icke, att det är möjligt att den under en kommande valstrid, vare sig 1908 eller 1907, skall kunna öfverträffa, hvad den redan presterat. Jag har här i min hand en mot oss riktad politisk ledare, och jag skulle ur den kunna presentera en liten utsökt bukett af stinkblomster. Men ifall det ej särskildt påkallas af den följande talaren, skall jag icke föreviga densamma uti Andra Kammarens protokoll.

Man hotar oss af vänstern med att vi uti en valstrid skulle blifva slagna; vår position skulle nämligen vara så svag, och våra motståndares så stark. Nåväl, hvarför krymper man sig då så förtvifadt för de nya valen? Äro valmännen verkligen vunna för proportionalismen, så erhåller man ju därvid deras afgörande sanktion på densamma; då blir det en gång för alla fastställt här i riket, att det är på *den* grunden, som den nya utvecklingen skall byggas, och då vet hvar och en, att för det utslaget af valmännen skola alla lojalt böja sig. Men visserligen, detta vill jag tillägga: skulle proportionalismen komma att läggas till grund, då finnes för mig intet tvifvel, att den med tiden kommer att utveckla sina oundvikliga logiska konsekvenser, och för dem falla både den graderade skalan och åtskilligt annat.

Om vårt öde vid ifrågavarande val skola våra motståndare ej bekymra sig. Jag för min del är fullt medveten om, att jag personligen kan blifva undanskjuten. Men detta väger för mig rakt ingenting: för att få en klar ställning och en fast grund föredrager jag det vida framför att nu bidra till genomsmusslandet af en tillfällighetslösning, som icke har Sveriges valmäns godkännande.

Hvad angår utgången i det stora hela af dessa val, vill jag säga, att jag icke hyser någon misströstan. Hafva händelserna 1905 och 1906 ej haft andra följder, så hafva de åtminstone haft den, att Sveriges valmän vaknat till politiskt tänkande. Trots de ideliga sammanstående försäkningar i motsatt riktning, som man nu hör från de båda håll, där man framför allt annat vill undergräfvat vår ställning, vågar jag tro, att Andra Kammarans reformprogram af 1906 skulle vid nya val visa sig hafva fast rot hos valmännens öfvervägande flertal: hos de varsammare genom sin *moderation* — sin mycket långt gående moderation — hos de djärfvare genom de i alla afseenden fria *utvecklingsmöjligheter*, som det skulle öppna, och hos båda därigenom, att det skulle ge just hvad som under innevarande riksdagsperiod på en gång kunde och borde ges.

Däremot är jag personligen lifligt övertygad, att valmännens flertal skulle komma att kassera den proportionalistiska labyrint med graderad skala och Första Kammar-census, som man nu i stället på sammanjämningsvägen vill i all hast timra ihop åt svenska folkets ombud. Jag tror, att valmännen skulle finna denna labyrint allt för villsam, allt för full af mörka irrgångar och kryphål, och jag tror, att de komme att på densamma tillämpa de Tegnériska orden:

»Nu bygger man ett babelstorn i stället,
en tung barbarisk byggnad: mörkret kikar
igenom trånga fönstergluggar ut.
Till himlen skulle tornet nå, men hittills
har det dock stannat vid förbistringen.»

Mina herrar! Man har under senaste dagarna på motsidan med stor ifver ropat på »ett förlösande ord». Ja, ett sådant är just hvad som tarivas. Men det kommer icke från Tällberg, icke från Nöbbe-
löf, icke från herr statsministern, icke från någon i denna kammare och icke från någon i medkammaren. Nej, må det komma från *valmännen*, de enda, som hafva laglig fullmakt att i yttersta hand tala å svenska folkets vägnar! Tyvärr känner vår författning ännu ej det slags vädjan, som heter allmän folkomröstning, ehuru tecken vid denna riksdag visa, att frågan därom snart skall komma upp. Den enda vädjan, som för närvarande står till buds, är nya val. Svenska folket skulle draga ett djupt andedrag af lättnad i samma stund, som det unge veta, att det nu ändtligen själit skulle få säga sitt ord i egen lifsfråga.

Herr talman! Jag yrkar afslag å utskottets betänkande och kommer att rösta för den af herr Staaff afgifna reservationen.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Jag är rädd för att mycket af hvad jag här säger af den föregående talaren kommer att kallas för bluff. Han synes nämligen anse, att hvad hans motståndare andraga i denna viktiga fråga helst bör betecknas med det namnet. Men jag får stå den risken, och jag skulle kunna göra det så mycket hellre som jag undrar, om det icke var ett och annat i hans anförande, som kunde ha benämnts med samma ord.

Jag vill icke försöka att taga upp till bemötande allt hvad han

(Om valrätten
till Andra
Kammaran
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

nämnde. Jag vill dock allra först säga, att om han vill föredraga några tidningsartiklar, de må vara hämtade ur min tidning eller ur någon annans, så må han gärna göra det. Finnas skarpa ord, så finnas därtill ock en förklaring, ty det har sannerligen varit tillfällen under de senaste veckorna, då man har känt harm öfver hvad man haft tillfälle att bevittna. Jag vill endast, innan jag går närmare in på själfva ämnet, påpeka en egendomlighet, den nämligen, att han uttalade sig så skarpt om babelstornet med bland annat den graderade skalan. Såvidt jag vet, står den föregående talarens namn under samlingspartiets kommunala rösträttsmotion, där han således själf har kommit in till Riksdagen med ett förslag att lösa den kommunala rösträttsfrågan med en graderad skala.

Man skiljer ofta vid utvecklingen af den nu ifrågasatta reformens innebörd mellan en rösträttsreform till Andra Kammaren och en representationsreform. Både herrar Staaff och Fridtjuf Berg ha gjort denna skillnad i dag. Men tänker man sig närmare in i saken, tror jag, att man måste inse, att det är mera en formell skillnad än en reell. Ty man kan dock icke tänka sig att kunna genomföra en effektiv reform af Andra Kammaren utan att därmed ändra hela författningen för så vidt den angår Riksdagen. Det synes mig, att förhållandet här är ungefär detsamma, som om man hade en bro, som stödde sig på två bropelare, och tänkte sig, att man skulle kunna göra den ena dubbelt så hög utan att det skulle rubba hela bron, eller, om man hade en byggnad med en hufvudfasad, att man skulle kunna bygga på den ena hälften af densamma med en våning, utan att det rubbade totalintrycket och sammanhanget i fasaden. Det är så mycket egendomligare att göra denna skillnad och såsom herr Staaff förklara, att det liberala samlingspartiet icke för närvarande ifrågasätter någon ändring af Första Kammaren, när partiet dock har lagt fram sin kommunala rösträttsreform, som afgjort, om den genomfördes, skulle inverka på Första Kammarens sammansättning. Den öfverensstämmer ju i det stora hela med det kungliga förslaget, men där felas de proportionella valen. Det kan ju därför hända, att dess inverkan på Första Kammaren icke genast skulle bli lika stor som med ett genomfördt regeringsförslag, men så småningom, allteftersom de minoriteter, som skulle insättas i landstingen och stadsfullmäktige, växte ut till majoriteter, skulle inverkan på Första Kammarens sammansättning tydligen bli alldeles ofantlig och större än med det kungliga förslaget. När man då tänker på, att just ändringen i den kommunala röstskalan innebär den största förändringen i Första Kammarens sammansättning, så synes det eget med denna förklaring, att samlingspartiet och dess män vid innevarande riksdag icke på något sätt afse att ändra Första Kammaren. Det förefaller, som om man här hade att göra med en författningsrevision, utan att dock namnet utsäges, en författningsrevision således på omvägar.

Nu är i alla händelser frågan uppe om en ändring af båda kamrarnas sammansättning, om hvad alla äro ense att kalla en författningsrevision. Helt säkert skulle det, om man ser på verkningarna, ställa sig sämst för Första Kammaren, om den lämnades i alldeles orubbadt bo, d. v. s. om icke ens den kommunala röstskalan komme

att ändras. Man har på sista tiden haft en hemsk känsla däraf, att Första Kammaren i många afscenden har stått mera rotlös i folket än man tänkt sig, och det förefaller därför, som om denna kammare med nödvändighet måste reformeras, om den skall fylla de kraf, som enligt författningen och enligt praxis ställas på densamma. Här äro nu två vägar att gå, och hvad dessa två olika vägar innebära, det framgår af ett uttalande, som herr Staaff hade i Ostersund i somras. Han påpekar där, att en på den allmänna rösträtten grundad Andra Kammare måste komma att representera folket på ett helt annat sätt än den nuvarande Andra Kammaren, och att den därför blir starkare mot den Första. Då måste ett af två inträffa, säger han, antingen att Första Kammaren finner sig i att godvilligt böja sig för den Andra och tillerkänna folkets kammare den verkliga makten, eller ock, om den det icke gör, skall en författningsstrid uppstå, och i denna strid skall Andra Kammaren äga en oemotståndlig kraft, den kraft, som hämtas från hvarje nej från Första Kammaren till det, som är godt och nyttigt för landet. Huruvida i sådant fall denna strid skall rikta sig på Första Kammarens afskaffande eller på dess reformering, det är omöjligt att med bestämdhet förutsäga. Om man härmed jämför, hvad det liberala samlingspartiets ledande män här i dag uttalat, då de sökt framhålla, att Första Kammaren borde lämnas orubbad så mycket som möjligt, måste man draga den slutsatsen, att hvad som därmed skulle vinnas det vore, att Första Kammaren skulle börja att vissna bort, bli allt svagare i jämförelse med den Andra, så att den småningom skulle nedtvingas till en helt annan plats i vår författning än våra nuvarande grundlagar känna till.

Ser man nu på den föreslagna reformen såsom helhet, så finner man, att de kungliga propositionerna afse en förändring af Andra Kammaren och af den Första, samt i samband med denna senare förändring en kommunal rösträttsreform. Nu riktas häremot angrepp från liberalt håll, och en reservant från det särskilda utskottet talar om den kommunala rösträttsreformen såsom ett bytesmedel vid något slags affärstransaktion. Man har talat om, att regeringen härmed endast ville köpa röster, och herr Staaff har varnande uttalat, att ingen, som kände sig tilltalad af den kommunala rösträttsreformen, borde däraf låta locka sig att taga den politiska. Men hur är det då, man kommit till framläggandet af ett sådant kommunalt rösträttsförslag? Är det fråga om köpenskap? Har det icke snarare varit så, att när 1904 års förslag till reform af Andra Kammaren framställdes, så möttes detta från liberalt håll med den invändningen, att de proportionella valen kunde man icke reflektera på, om de icke infördes till båda kamrarna. Då kom till den följande Riksdagen en motion med förslag om proportionellt valsätt till båda kamrarna. Då möttes detta från liberalt håll af den anmärkningen: det går icke djupt tillräckligt, vi kunna icke reflektera på förslaget, förrän dels det proportionella valsättet går ned till urväljarne och dels det blir en verklig reformering af den graderade röstskalan. Nu har denna reform kommit, detta förslag är nu framlagdt. Hur lyder det då från liberalt håll? Är man nöjd med att ha fått som man begärt? Å nej, nu heter det: det här är köpenskap, det är en affärstransaktion. På

(Om valrätten till Andra Kammaren m. m.)
(Forts.)

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

det viset skola röster förvärfvas på ett oegentligt och, såsom det uttalats vid ett par folkmöten, på ett mindre hederligt sätt. Ja, mina herrar, skulle man på proportionalistiskt håll rätta sig efter anmärkningar, som komma från det liberala högkvarteret eller ute från de liberala krigarskarorna, ja, då blefve det en beständig ringdans, där anmärkningar komma fram och kraf resas och, så fort tillmötesgående visas mot dessa, nya kraf och anmärkningar, nya anmärkningar framställas. Nytt tillmötesgående. Det är alldeles sak samma; nya kraf och nya anmärkningar, och med denna ringdans skulle man kunna hålla på i det oändliga.

Nu har ett förslag framlagts, som är byggdt på bredare bas än partipolitiken och som därför är afsedt att söka erhålla en samling af sådan art, att ett Riksdagens beslut må kunna föreligga. Hvad innebär då denna reform? Först och främst är det proportionella valsättet medtaget till båda kamrarna. Det synes mig, att man ännu i denna dag härifrån hört en missuppfattning om hvad man åsyftar från proportionalistiskt håll med det nya valsättet. Det har talats om detsamma såsom en konservativ garanti, men något sådant är det nya valsättet endast till viss grad. Det är en garanti mot missvisande resultat vid den allmänna rösträttens tillämpning. Det är däremot man sökt en garanti, och denna har man trott sig finna i det proportionella valsättet. Det är en garanti, som därför omöjlig kan gagna ett enda parti. Det är en garanti, som exempelvis vid de tyska riksdagsvalen skulle verkat därhän, att före den senaste upplösningen af riksdagen det helt visst suttit ett mindre antal socialdemokrater där, men att vid de senaste valen ett större antal af detta parti insatts i Riksdagen. Hade det icke för statsarbetet inom den församlingen varit vida bättre, om icke socialdemokraternas maktförlust blifvit öferskattad, därför att antalet partimedlemmar uti riksdagen stod i dålig proportion till antalet utanför, liksom nu deras antal tydligen är mindre än partiet borde äga rätt att erhålla? Hade det icke varit bättre, om med proportionella val det visserligen hade kunnat blifva någon ändring, beroende på förskjutningar ute bland väljarfolket, men hvarje gång ett antal suttit i Riksdagen, som bättre stött i förhållande till valmännens antal därutanför?

Det är ju emellertid klart, att till denna uppfattning af det proportionella valsättet såsom garanti mot missvisande resultat, mot felresultat, kan man icke gärna komma, om man är en doktrinär anti-proportionalist. Herr Berg har nu förklarat, att han icke kände någon doktrinär anti-proportionalist, men han skulle helt visst mycket lätt göra bekantskap med en ytterst älskvärd doktrinär anti-proportionalist, om han ginge in i enrum.

Här har mot valsättets tillämpning i den nu framlagda valmetoden gjorts några anmärkningar. Så har herr Staaff påpekat, att man icke kunde gå fram med gemensamma kandidater på samma sätt som för närvarande. Men han har på samma gång omedelbart förut talat om, att de gemensamma kandidaternas uppgift i det stora hela vore att vara fiskekandidater. Jag har nu aldrig hört det namnet förut, men namnet synes mig godt. Det vill säga, att ett parti skulle upptaga en kandidat gemensamt med ett annat parti för att

erhålla namn för hela sin lista från det partiet. Ja, har man proportionella val och hvarje större grupp kan gå fram ensam, behöver man icke i samma grad fiska efter valmän från andra grupper, och det är af denna enkla anledning de gemensamma kandidaterna icke kunna spela samma rol vid användande af det nya valsättet som vid det gamla.

(Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.))

Därtill må anmärkas, att herr Staaff tydligen omedvetet tänkt på det nuvarande förhållandet i Stockholm med listval och således flere kandidater inom hvarje krets. Ty hvad han yttrade om de gemensamma kandidaterna och fiskekandidaterna kan omöjligen äga tillämpning, då man har enmanskretsar, och det är ju här fråga om en motsättning mellan å ena sidan det proportionella valsättet och flermanskretsar, och å andra sidan ett system med enmanskretsar öfver hela landet.

Herr Staaff har äfven sökt framhålla, att partibeteckningar kunde komma att användas på ett sätt, som direkt kunde missleda valmännen. Han påpekade bland annat, att en hänsynslös grupp genom att uppsätta alla ett partis kandidater på en lista men ändra litet af partibeteckningen skulle kunna lura en del medlemmar af partiet att taga miste på valsedeln och kasta bort sina röster. Naturligtvis kan man göra på det viset, men det är därför icke säkert, att man verkligen gör det. Vid senaste valet å Östermalm visste man på den proportionalistiska sidan, att det fanns en valbar man i Stockholm med alldeles samma namn och samma titel, ingenjörstiteln, som den kandidat man gick fram med, och man undrade därför ett par gånger, om något missbruk därpå skulle göras. Så skedde emellertid icke. Detta visar, att man med majoritetsval kan råka in i samma afgrund af svek och bedrägerier som med proportionella val. Om man icke faller för dessa frestelser med majoritetsval, är det icke heller troligt att, när det i hufvudsak är fråga om samma personer, man skulle göra det, om proportionella val infördes. Det är ibland liksom om den uppfattningen komme fram, att med ett proportionellt valsätt en genomgående förändring skulle komma till stånd med valmännen, med medborgarne, så att de skulle beflita sig om att tänka ut allt möjligt svek och rackartyg. Men på andra håll, i andra länder har man icke kommit till något sådant resultat, och det vore därför egendomligt, om en reform af antydt slag skulle till den grad demoralisera oss svenskar.

Det är emellertid icke blott det proportionella valsättet, som utmärker Andra Kammarens reformering, utan här skulle kallas till fullmyndiga medborgare ett dubbelt så stort antal som det, som nu utgör valmanskåren. Här skulle från olika håll i landet, från de lägre samhällslagren kallas män i hundratusental för att vid valen kunna gå till valurnorna och inverka på Andra Kammarens sammansättning. Det är väl ändock detta, som är det förnämsta i reformeringen, och med en riktig uppfattning af det proportionella valsättets natur och verkningssätt kan man icke säga, att det skulle neutralisera den stora rösträttsutsträckningens verkningar, utan att man här endast skulle få en bättre organisation af den allmänna rösträtten vid dess utfövande, än man skulle få med majoritetsval.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Tillika föreslås af Kungl. Maj:t en genomgripande förändring i Första Kammarens sammansättning, och utgångspunkten här är gifven. Det gäller att ställa denna kammare på bredare basis, att föra den genom sin sammansättning närmare Andra Kammaren, så att det må blifva bättre samarbete än eljest skulle kunna vara fallet. Här är det Kungl. Maj:ts förslag, som är bestämmande för kammarens sammansättning. När man under de senaste veckorna talat så mycket om de tillägg, som först föreslagits af herr Kristian Olsson och sedan kommit till synes i den s. k. Tällbergiska motionen, när man velat skjuta fram dessa tillägg, som om de utgjorde det viktigaste i Första Kammarens reformering, måste det tillbakavisas såsom oriktigt, såsom ett öfverskattande af tilläggens betydelse. Ty hvilka personer, som komma in i Första Kammaren, beror dock icke ytterst på valbarhetsbestämmelserna och arfvodelshet eller befintligheten af arfvode utan på sammansättningen af de valkorporationer, som äga utse ledamöter i kammaren. Det är här, som det kungl. förslaget genomför de största förändringarna. Det synes, som om en socialdemokratisk eller radikal minoritet i en valkorporation helt visst skulle kunna få in några politiska meningsfränder i Första Kammaren, vare sig ändring i fråga om arfvode och census genomföres eller icke. Man kan väl förstå, att dessa senare ändringar så hastigt blifvit synnerligen populära, därför att valkorporationerna efter deras genomförande i högre grad än hittills varit fallet skulle kunna sända in ledamöter ur sin egen krets. Man har äfven påpekat, att redan friherre De Geer i motiven till den nuvarande riksdagsreformen påvisat, att med de censusbestämmelser och de bestämmelser om arfvodelshet, som han föreslagit, måste från möjlighet att sitta i Första Kammaren bortvisat många, som skulle vara en prydnad för denna kammare, såsom han uttalar sig. Det har ofta visat sig, att landstingen haft svårt att erhålla lämpliga kandidater, och det torde därför ur såväl denna synpunkt som ur kammarens egen vara lämpligt att något rubba på de föreslagna bestämmelserna. Vidare synes man vid debatten härom tänkt sig, att, om man sänker censusbestämmelserna till t. ex. 3,000 kronor, däraf måste följa, att Första Kammarens ledamöter endast skulle blifva personer med detta inkomstbelopp. Vid ett noggrannare betraktande af de antagliga verkningarna, torde dock visa sig, att detta är en öfverdrifven farhåga, att personer, som gå ned till den minst tillåtna census, blifva undantag, och att hufvudbeståndsdelen af Första Kammaren framgent såsom hittills kommer att blifva af annan beskaffenhet än dessa små inkomsttagare. Kammarens sociala sammansättning blir visserligen en annan, men jag är icke säker på, att detta vore olyckligt för kammaren, snarare då tror jag tvärtom. Nu har man mot detta förslag och den väg att nå en verklig positiv lösning, som föreligger, invändt, att det ligger något motbjudande i att gå sammanjämkningens väg, ty här talas i den ena kammaren om en reservation, i den andra om en annan, och sedan får man kanske något tredje. Men hvarför är det då, som man måste gå denna besvärliga väg? Jo, därför, att de förhoppningar, som ställts på särskilda utskottets arbete, icke besannats. Man hade hoppats, och man vädjade till utskottet från olika delar af landet

och från olika partigrupper, man hade hoppats — säger jag — att inom utskottet skulle ernås sådan samling, att resultatet skulle vara gifvet, att vägen till målet skulle blifva lätt inom båda kamrarne. Men denna samling kom icke till stånd, och hvad som för närvarande försvårar uppgiften är, att det gäller att bilda mera tillfällig majoritet i båda kamrarne mot kamrarnes majoritetspartiers ledning. Det är häri svårigheten ligger; det är därför vägen förefaller så obanad och ojämn. Men vill man någonting, får man icke häraf låta afskräcka sig utan gå vägen fram till målet. Den reform, man skulle vinna genom en demokratisering af Första Kammaren och censusbestämelse- rnas sänkande till 3,000 kronor, torde dock sannerligen vara så stor, att man kan tala om en stor reform, en reform, som, om man medtager den kommunala rösträttsreformen, helt säkert kommer att visa sig mera djupgående än den, som skedde på 1860-talet.

Jag tillåter mig att sasom slutord uttala en varm vädjan till kammarens ledamöter att här gå hvarandra till mötes, och det är sannerligen icke de moderatkonservativa, som få ofra minst på hvad de helst skulle önska och vilja. Jag slutar med en varm förhoppning, att Riksdagens båda kamrar måtte enas om den väg till lösning, som ligger här banad framför oss!

Väl vore, om vi kunde ernå något resultat. Från landets olika delar kommer en allt starkare vädjan till riksförsamlingen att nu, om möjligt, lösa folkets största politiska fråga. Det borde finnas så mycket mindre betänkligheter mot att göra detta, som, om lösningen blir den, som nu erbjuder sig, intet parti kan förklara, att det ensamt löst frågan, intet parti kan stoltsera gentemot andra och skryta därmed. Ty den majoritet, som nu möjligen finnes i båda kamrarne, är bildad af personer ur mycket olika partier, personer med vidt skilda politiska och sociala åskådningar, och detta anser jag vara en mycket stor fördel.

Af de skäl, jag tillåtit mig anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Hans Anderssons m. fl:s reservation.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag tillät mig i förmiddags att instämma i det anförande, som herr Branting då höll, och det torde däri ligga ett bestämdt uttryck för den uppfattning, jag hyser röraude rösträttsfrågan och dess afgörande. Det skulle således kunna vara öfverflödigt, att jag här tager till orda, då herr Branting så utförligt utvecklade de synpunkter, i hvilka jag helt och fullt instämt. Men det är dock några erinringar, som jag anser mig böra personligen göra, och som gjort, att jag ansett mig här böra taga till orda.

Jag tror, att jag uttalar en sanning, då jag här förmenar, att vi alla och enhvar under innevarande år haft den känslan, att vi i år stode närmare en lösning af rösträttsfrågan än vi tidigare gjort. Jag tror, att en sådan uppfattning gjort sig gällande oafsedt de olika politiska åskådningar vi i öfrigt hafva. Anledningen härtill ligger mycket nära till hands eller den synes så att säga ligga i öppen dag.

När vi i år erhöillo Kungl. Maj:ts förslag till lösning af rösträttsfrågan, funno vi genast, att detta förslag af innevarande år hade erhållit en sådan utvidgning, att det skilde sig i afsevärda delar från

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tidigare framlagda förslag. Jag tror, att det är riktigt, om man säger, att detta förslag åtminstone till formen måste betraktas såsom ett förslag till en författningsrevision. Vi funno äfven af detta förslag, att Kungl. Maj:t vågat sig på att gifva den hittills så förhatliga fyrkalkalen ett grundskott och därigenom sökt skapa en möjlighet för demokraterna att komma fram äfven på det området. Vi äro alla medvetna om, att ännu i detta ögonblick sitter Första Kammaren inne med den trumf, hvarmed den kan lösa rösträttsfrågan vid detta tillfälle. Vi veta ju också alla hvad denna trumf heter; den heter Tällberg i närvarande ögonblick, ehuru väl patentet till den nyckel, som Tällberg lämnat åt Första Kammaren med hänbjudande till den, att den skall lämna ut denna nyckel till svenska folket att därmed öppna Första Kammarens dörrar, tillhör, såsom vi tidigare här i dag fått höra, en annan. Det skall nu emellertid snart visa sig, om Första Kammaren vill spela ut sin sista trumf eller om den tror sig fortfarande kunna taga hem spelet med de hackor, den hittills haft på bordet.

När man emellertid ur alla olika synpunkter sökt att granska de föreliggande förslagen vid innevarande riksdag, när man å ena sidan granskat dem hvart för sig och å andra sidan kombinerat dem på det sätt, som man märkt att uppfattningen gått, att kombinationen borde åstadkommas, så har man naturligen ernått olika viktsatser, beroende på den olika uppfattning man i politiskt afseende i öfrigt har. Men ett anser jag mig dock, oakadt hvad som blifvit i dag i denna fråga uttryckt, böra betona, och det är, att enligt min bestämda mening har det från liberalt parti framförda rösträttsförslaget af innevarande år visat sig alltför lätt; detta liberala förslag har enligt min tanke varit för litet liberalt, och det är därför, som icke gärna från ärligt vänsterhåll en tanke på stödjande af det förslaget kan ifrågakomma med den förändrade ställning, som inträdit från och med år 1906.

Skulle i det af mig nu sagda kunna ligga något erkännande åt regeringens förslag med det Tällbergska tillägget, ber jag att omedelbart få göra den reservation, att om det i hvad jag hittills sagt ligger ett erkännande åt regeringens förslag, så inskränker sig mitt erkännande i det afseendet till hvad jag redan sagt, och jag känner mig öfvertygad om, att jag i det hänseendet uttalar det svenska folkets majoritets mening rörande det nu föreliggande rösträttsförslaget.

Genom den vidgning, Kungl. Maj:t gifvit åt rösträttsfrågan i år, har också debatten i dag kommit att få en betydligt bredare läggning, än den haft, då förslag vid föregående Riksdagar behandlats. Man har så att säga lyft sig upp i ett högre läge och blickat ut öfver frågan i hela dess vidd samt alldeles bortsett från de i botten liggande detaljerna. Man har endast stannat vid i hufvudsak valsättet, men lämnat ur räkningen valrättsvillkoren. Jag tror, att detta kanske är afsiktligt på många håll eller att inom stora grupper af denna kammarer denna känsla gör sig gällande, att därom är ingenting att tala längre, och man är nog i det stycket enig med utskottet, som velat låta förstå, att nu föreligger icke något tvifvel om valrättsvillkoren, utan nu rör det sig uteslutande om valsättet.

Mina herrar, jag tror, att det kunde ligga en sanning i detta påstående, om här i landet det endast finnes bögermän och liberaler, men nu är det dock så, att det finnes en ofantligt stor grupp af medborgare, som icke hysa samma uppfattning som högern och som ingalunda kunna gå efter de liberala linjerna. Denna grupp af medborgare — det ber jag att få försäkra herrarna om — den delar icke den uppfattning, som ligger i det nyss af mig påpekade afseendet, att man nu skulle vara enig om valrättsvillkoren och att vi nu endast skulle hafva att tvista om valsättet.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

En lösning af rösträttsfrågan i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag af innevarande år skulle enligt mitt förmenande fortfarande i landet lämna kvar ett ofantligt missnöje i fråga om denna reform. En hel del af dessa oförvitliga medborgare skulle med stöd af de begränsningar, som detta förslag innehåller, fortfarande uteslutas från denna medborgarrätt, och en sådan lösning kan enligt mitt sätt att se icke betraktas såsom en lycklig lösning, som skulle skapa frid och försoning i Sveriges land.

Jag ber att få erinra om, att i Kungl. Maj:ts förslag af innevarande år för det första utelämnas halvdelen af nationens medborgare från denna rösträtt, den del, som under de senare åren med allt större kraft och styrka börjat att kräfvä samma rätt som männen, nämligen kvinnorna. Om vi vidare se på förslaget, finna vi, att detta regeringsförslag upptager i sig alla de från föregående år i då framlagda regeringsförslag inrymda, begränsande bestämmelser rörande valrätt till Andra Kammaren, och dessa begränsningar äro alla af sådant slag, att de icke kunna enligt min tanke här i debatten i dag obeaktadt förbigås, så att man efteråt skulle nödgas säga, att Andra Kammaren med tystnad instämt i den uppfattningen, att det är full enighet rådande beträffande dessa valrättsvillkor.

Jag ber att få erinra, att Kungl. Maj:t upptagit ytterligare en bestämmelse om höjd valrättsålder. Man vill utestänga en hel del af den unga generationen från deltagande i de politiska valen; man säger, att först vid 24 års ålder skall medborgaren hafva nått en sådan fulländning, att han kan betraktas vara fullt kvalificerad att deltaga i dessa val, men samtidigt lägger man, såsom vi alla veta, allt tyngre förpliktelser på samma klass af medborgare, samma åldersklass, nämligen ytterligare bördor i form af utvidgade värnpliktsvillkor. Man kräfvär af dem, att de skola ikläda sig knekttröjan och öfva sig i vapnets bruk för att hålla sig klara att försvara det fosterland, som icke ens gifver dem rätt att utöfva valrätt på samma gång de öfva sig i begagnandet af detta vapen, som skall skydda vårt land. Jag tror, att däri ligger en orättvisa så stor, att enbart detta skall medföra ett stort missnöje hos denna uppryckande generation af svenska folket. Och då vi i närvarande stund hafva valrättsåldern bestämd till 21 år, då synes det mig vara fullt rättvist, att denna valrättsålder fortfarande får bliwa kvar på denna gräns.

Man har nu i öfrigt de begränsade bestämmelserna om fullgjord skatteplikt till stat och kommun. Jag skall icke uppehålla mig därvid, ty därom har så många gånger förut i denna kammare talats, och detta har så utförligt utvecklats, att jag tror, att alla veta, huru ett

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sådant villkor från särskildt den kroppsarbetande klassen här i landet uppfattas. Jag vill endast betona det såsom en otillbörlig, kring-skärande garanti på den valrätt, man nu vill gifva svenska folket i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Man har slutligen kvar villkoren om fulljord värnplikt för att man sedermera skall kunna få utöfva valrätt, och slutligen och utanpå det hela kommer den stora säkerhetsventilen, som heter proportionella val, det system, som skall skydda minoritetens rätt, såsom det så vackert heter, men såsom vi alla veta i verkligheten innebär att närmast skydda de maktägandes intresse, som för närvarande allt hittills ensamt suttit inne med bestämmelserna här i landet.

Såsom jag nysst antydde, utelämnar Kungl. Maj:t i sitt förslag rätt för kvinna att få deltaga i det politiska lifvet, och jag känner mig fullständigt öfvertygad därom, att så länge som icke rösträttsfrågan blifvit löst i sin helhet, så att politisk rösträtt gifves äfven åt kvinnorna, kan icke densamma här i landet betraktas vara fullgiltigt löst. Jag har dock beträffande den saken särskildt fäst mig vid ett uttalande, som återfinnes i utskottets utlatande n:o 3 sidan 277, där utskottet bland annat säger följande: »Uti åtskilliga af de till utskottet hänvisade motionerna hafva framställningar gjorts därom, att jämväl kvinnor, gifva såväl som ogifva, måtte tillerkännas politisk rösträtt. De sträfvaranden att bereda kvinnan likställighet med mannen i socialt och politiskt afseende, som under de senare åren med ökad styrka gjort sig gällande, finner utskottet vara värda allt beaktande. Riksdagen har också, hvad på den ankommer, så långt hittills varit möjligt tillmötesgått kvinnornas rösträttskräf genom att hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande af en fullständig och allsidig utredning af frågan samt om framläggande af förslag i ämnet.» Utskottet djärfves här påstå, att Riksdagen gjort allt hvad på den ankommit med afseende å krafvet på politisk rösträtt för kvinnor här i landet, då den har skrifvit till Kungl. Maj:t och begärt en utredning och eventuellt framläggande af förslag i ämnet. Jag undrar, mine herrar, hvad Sveriges rösträttskräfvande kvinnor skola komma att säga om ett sådant påstående. Jag undrar, om de skola vara villiga att understryka detta utskottets förmenande, att Riksdagen gjort allt, hvad på den ankommit, då den begärt denna utredning, men, då den nu löser frågan, icke samtidigt löser kvinnorösträttsfrågan. Jag känner mig öfvertygad om, att, särskildt med hänsyn till hvad som skett i Finland under det sistförflutna året, kvinnorna här i landet icke skola gifva sig någon rast eller ro, förrän Riksdagen har beviljat deras framställning och i fråga om politisk rösträtt gjort dem likställda med männen. Jag erinrar mig ett uttalande, som en af dessa finska kvinnor gjorde vid en fest, som afhölls i Helsingfors i oktober månad i fjol, sedan den nya finska författningen blifvit stadfäst. Hon inledde sitt anförande med följande ord, som jag här skall tillåta mig att citera: »I dag träda Finlands kvinnor med medborgarbref i handen in i jämlikhetens konungarrike. Härliga dag, stolta dag, efterlängtnade dag!» Jag tror, att detta är ord, som klinga på ett sådant sätt och säkerligen skola så gripa de svenska kvinnorna, att de nog skola

veta att höja sin röst så, att icke Riksdagen eller lagstiftarne här i landet längre skola kunna ställa sig likgiltiga inför det krafvet.

Såsom jag redan antydt, är jag för mitt vidkommande fullständigt öfvertygad om, att en lösning efter någon af de linjer, som här i dag vidrörts, alltså en lösning efter något af de föreliggande förslagen, med undantag af det, som är framfördt af herr Branting m. fl., ingalunda skall skapa fred i Sveriges land; den skall ingalunda gifva den tillfredsställelse, som vi väl alla önska måtte följa på en lösning af rösträttsfrågan efter de många års strider, som här utkämpats i densamma.

Jag tror, att det kan vara af en viss betydelse att i detta sammanhang erinra den nuvarande regeringen därom, att det kan ligga en viss vikt uppå, hurudan stämningen kommer att bli i landet, sedan Riksdagens kamrar här eventuellt i dag eller i morgon fattat sina beslut med hänsyn till de förslag, som kunna göras hvilande till grundlagsenligt antagande vid en blifvande Riksdag. Jag säger, att det kan ligga stor vikt uppå, hurudan den stämningen är, ty är det misstämning ute bland de breda lagren, ute hos dem, som hittills hållits utestängda från medborgarrätt, skall detta ovillkorligen ha sitt stora inflytande på de val, som skola föregå frågans slutliga afgörande. Jag tänker mig, att det skulle vara den nuvarande regeringen mycket kärt, om svårigheterna därvidlag kunde undanröjas och det eventuellt på ett sådant sätt, att Riksdagen nu icke gjorde ett förslag hvilande, som i den andra läsningen efter nya val återigen skulle kastas öfver bord och sålunda ha till följd, att en ny förödande strid uppfrefves beträffande rösträttsfrågan.

Jag har velat göra dessa erinringar för att ifrån min sida få markeradt, att det ingalunda råder någon enighet med afseende å valrättsvillkoren och att det är oriktigt att tro, att striden endast skulle gälla valsättet, och att det vidare enligt min uppfattning ingalunda kan betraktas såsom en slutgiltig och tillfredsställande lösning af rösträttsfrågan här i landet, om den löses i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag af innevarande år. Jag har den uppfattningen, att man har tagit alltför liten hänsyn till dem, för hvilka vi dock i detta afseende nu skola gå att lagstifta. Det har också gjort på mig ett egendomligt intryck, att under hela diskussionen i dag liksom under rösträttsdiskussionen förlidet år talades ganska litet om de för närvarande ifrån den politiska rösträtten utestängda; man resonerar här i allmänhet om valsättet och om andra ting, men man tänker icke på, att man här har att taga hänsyn till just den grupp, som skulle tillförsäkras de fördelar, hvarom vi under dessa debatter resonera. Mig synes, som om fortfarande alltför liten hänsyn vore tagen till dem och att det därför vore lyckligast, om vi kunde taga oss ännu en funderare på saken och då se till, att rösträttsfrågan slutligen föres ut på det plan, att, när vi lösa den, lösningen skapar icke endast tillfredsställelse inom några smärre grupper af landets medborgare, utan ett allmänt erkännande, d. v. s. att lösningen blifver sådan, att vi kunna anse, att frågan vore löst för en längre tid framåt och att den vore rättvist löst, till förmån för landets medborgare i allmänhet.

(Om valrätten till Andra Kammarén m. m. (Forts.))

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Med den uppfattning jag sålunda har, tillåter jag mig, herr talman, att för min del yrka afslag å utskottets förslag och att, när vi komma till den slutliga omröstningen, gifva min röst åt den af herr Branting m. fl. i ämnet väckta motionen.

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Då man genomgår det föreliggande utskottsbetänkandet, har man ganska svårt att där få fatt på rösträttsfrågan, sådan som den ursprungligen förelåg. Af de enkla och klara linjer, som folket 1905 uttalade sig för, som regeringen förra året framlade och hvilka, om icke den olyckliga 29 maj funnits, kanske i detta ögonblick förelegat såsom båda kamrarnas samstämmiga beslut, af dem finner man ganska litet. De äro dels borta, dels öfvervuxna och undanskymda af allt detta andra, som framkommit under köpslagan om de proportionella valen. Omkring dessa är det utvecklingen rört sig under hela tiden, och köparne och säljarne af denna vara, som egentligen icke tillhöra någondera, börja nu att närma sig hvarandra, så att man när som helst kan vänta, att det skall komma till affär.

Man måste något se tillbaka på denna köpslagan — herr Hildebrand torde kanske ursäkta mig ordet — för att man skall kunna förstå, hur rösträttsfrågan kommit i det läge, där den för närvarande befinner sig.

Den första köpeskillingen, som högern lade upp på bordet med en beslutsamhet, som verkade rent öfverraskande, var den kommunala rösträttsreformen. Den var också ämnad att öfverraska. Det var meningen att inge den föreställningen, att krafvet på en ändring af den kommunala rösträtten, som väl är det mest befogade, det mest rättfärdiga kraf, som någonsin framstälts hos oss, icke skulle kunna genomdrivas annat än därigenom, att högern finge de proportionella valen. En föregående talare här i dag har redan till sitt rätta värde reducerat denna lösepenning, och jag antager, att de icke äro många, som i närvarande stund fästa alltför stor vikt vid densamma. Jag för min del är öfvertygad om, att sedan Första Kammarfen numera erkänt det rättmätiga i detta kraf, skall ingenting kunna hindra Andra Kammaren och vänstern att genomdriva den kommunala rösträttsreformen utan någon köpenskap, som icke hör dit. Om Första Kammarfen skulle motsätta sig ett sådant kraf, skulle den mötas af en förbittring uti hela landet, som den icke skulle kunna stå emot.

Tydligen i känslan af, att hvad man förut bjudit icke räckt till, har det nu framkommit ett nytt bud, som rör sig om ingenting mindre än en författningsrevision. Landet står nu i väntan och undran för att se, om Första Kammarfen skall lyssna till detta bud, och i så fall huru mycket Andra Kammarfen kommer att vilja slå af på denna sista afbetalning i handeln om de proportionella valen.

Man kan verkligen fråga sig: hvad har egentligen denna författningsrevisionsfråga med frågan om utsträckning af valrätten till Andra Kammarfen att göra? Folket begärde år 1905 utsträckt valrätt till Andra Kammarfen i förening med majoritetsval, och man vill svara genom att bjuda proportionella val till båda kamrarna och dessutom som påbröd en författningsrevision, nämligen en ändring i grunderna

för valbarheten till Första Kammaren. Sammanhanget mellan det, som begärts, och svaret är onekligen ganska kient.

Det andra märkliga med denna sak är, att man här vill genomföra något så viktigt som en författningsrevision utan att alls lämna folket tillfälle att yttra sig därom.

Det tredje och allra märkligaste härvidlag är emellertid själva beskaffenheten af den författningsrevision, som man nu vill genomföra.

En författningsrevision är väl den svåraste och ömtåligaste uppgift, som ett folk har att lösa. Den förutsätter bland annat den mest omsorgsfulla granskning och undersökning, icke blott af huru den kommer att verka nu, utan också af huru den kommer att verka framdeles och hvilka nya riktninglinjer den kommer att föra in det framtida statslivet på. Men af alla dessa framtidsperspektiv och framtidsvyer finna vi i herr Daniel Perssons motion icke ett spår. Motionären har icke ens försökt klargöra, huru hans förslag kommer att verka i detta nu, långt mindre hur det kommer att verka i framtiden. Man har icke ens klart för sig, om motionären alls har insett, att det här gäller ett verkligt problem.

Det har tillgått mycket enklare. Motionären har på fri hand gjort upp ett utkast till författningsrevision efter dagens demokratiska recept. Han har klippt till det i sådan omfattning, att det skulle lämpa sig som ett bytesmedel gentemot Första Kammaren i fråga om de proportionella valen. Han har lagt till en lagom stor prutmån, och så är det hela färdigt. Om man tviflar på, att denna uppfattning om hvad som varit motionärens mening är riktig, så behöfver man endast gå till hans motion, i hvilken han tydligt framhåller, att det, som han där föreslår, afser att »gifva folket tillräcklig ersättning för det proportionella valsättets olägenheter». Herr Daniel Persson vill bota det proportionella valsättets olägenheter genom att öfverflytta några landtmän till Första Kammaren. Det är en metod, som jag tror skulle förvåna t. o. m. professor Pbragmén.

Men om motionären hade velat se litet längre än till dagens köpsläende om ett valsätt, så hade han kanske kommit att draga sig för konsekvenserna af sitt eget förslag. Man kan ju profetera på olika sätt. Jag vill endast säga några ord angående min uppfattning om, hvartill detta förslag skulle leda.

Alltsedan vi fått vårt nya representationsskick här i Sverige, d. v. s. under de sista 40 åren, ha arbetet och utvecklingen gått ut på att så småningom flytta tyngdpunkten öfver till Andra Kammaren, där den måste ligga, om öfver hufvud taget ett ordentligt regeringssystem skall kunna uppstå. Hvad gör då herr Daniel Persson? Genom att, så godt han kan, stärka Första Kammaren flyttar han tyngdpunkten tillbaka till en plats midt emellan båda kamrarna.

Vidare: hvarje utvidgning af valrätten till Andra Kammaren — och ännu förestå åtskilliga sådana — tenderar till att alltmer förvandla denna kammare till en representation för hvad man kan kalla de breda lagren inom vårt folk; och desto angelägnare blir det att försöka i Första Kammaren samla de element, som härigenom torde komma att uteslutas ur den Andra, men som äro af den största be-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tydelse för att statslifvet skall kunna utveckla sig på ett sundt och kraftigt sätt. Jag menar därmed den historiska traditionens och kontinuitetens, den högre bildningens, ämbetsmannainsiktens, den högre finansiella och industriella kunskapens representanter och andra flera. Jag vill icke påstå, att detta mål vinnes enbart genom en hög censusbestämmelse. Vi behöfva inga bevis i den vägen. Men jag vågar påstå, att det icke vinnes genom en sådan censusnedsättning, som herr Daniel Persson föreslagit; enligt min uppfattning kommer den Tällbergiska linjen icke att lösa, utan att förfuska Förstakammarproblemet.

Man invänder kanske, att jag målar i svart och att den Tällbergiska författningsändringen icke kommer att leda till några vidare stora konsekvenser. Jag tror också, att dess omedelbara verkan blir ganska ringa, och denna verkan blir väl ännu mindre, sedan förslaget genomgått den väntade kompromissen. Men efter min tro kommer den ytliga demokratism och det klassintresse, som tillsammans bilda grundvalen för herr Daniel Perssons motion, att med oemotståndlig makt drifva utvecklingen vidare på den en gång inslagna vägen. Census kommer att alltmera sänkas och slutligen bortfalla, och då jag hoppas och tror, att den 40-gradiga röstskalan icke skall äga bestånd alltför länge i vårt land, så komma vi slutligen till en tidpunkt, då vi hafva en Första Kammare, som i det allra närmaste utgör en aispegling af den Andra Kammaren utan att likväl hafva densamma karaktär. Ur de olidliga parlamentariska förhållanden, som då komma att uppstå, skall endast finnas en utväg, nämligen enkammersystemet. Enligt min mening leder den Tällbergiska linjen, hur krokig den än i dag kan synas, dock raka vägen fram till enkammersystemet.

Och en sådan författningsändring är det, mina herrar, som man nu vill räcka fram till högern och till Första Kammaren för att locka dem att taga den som sista afbetalning för de proportionella valen, dessa val, som folket på goda grunder förklarar sig icke vilja hafva. En sådan statskonst vill jag, herr talman, för min del icke vara med om. Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan, och jag kommer sedermera att yrka afslag å herr Hans Anderssons m. fl:s reservation samt bifall till herr Staaffs m. fl:s reservation, såsom innebärande det enda sättet att föra frågan tillbaka till folket, det enda forum, där rösträttsfrågan i det skick, hvori den nu råkat, rätteligen hör.

Herr Pebrsson i Österby: Herr talman, mina herrar! Då jag redan har instämt uti herr Zetterstrands varmbjärtade anförande på förmiddagen, har jag därmed tillkännagifvit, hvilken ställning jag intager i denna fråga. Jag skall emellertid be att här få göra några anmärkningar till ett och annat af det, som förekommit under debatten.

I denna har af den ärade ledaren för socialdemokratiska partiet ytterligare understrukits, hvad han säger i sin reservation, att *valsättet icke får skymma blicken för det väsentliga*. Så långt är jag ense med honom. Sedermera blir visserligen oss emellan en åtskill-

vad i uppfattning af huru långt vi i detta väsentliga — nämligen rösträttsutvidgningen — böra gå. Jag vill sålunda betona, att äfven jag håller före, att man å ömse sidor öfverdrifvit betydelsen af valmetoden. Det är nog så, att allt vårt käbbel därom troligen en gång kommer att förefalla ganska underligt inför historien.

Hvad är det, som vi vilja, vi, som vilja den allmänna rösträtten, vi må nu stå på den ena eller andra ståndpunkten i fråga om dess utsträckning eller valsättet? Jo, det är ju, att vi vilja draga *alla* in i arbetet och ansvaret. Vi vilja samla hög och låg, fattig och rik uti gemensam rätt samt därmed också i gemensam *plikt* och gemensamt *ansvar* inför fäderneslandet. Vi hafva under denna och föregående riksdagar gjort hvad vi kunnat för att taga vara på landets skogar, landets malmer och landets vattenfall. Nu vilja vi göra hvad vi kunna för att taga vara på landets barn och den kraft, som ligger där. Vi behöfva för vårt statslif taga vara på den personliga handlingskraft, den intelligens, det initiativ, den duglighet, som finnes hos vårt folk, och detta icke blott hos den nya, obrukade delen af folket, som nu skall dragas in i statslivet, utan också hos den del, som redan sedan sekler är inne i detta arbete och är pröfvad däri.

Den ärade talaren på norrlandsbänken, som här i dag med sin höga filosofi ompändte tvenne världar, synes därvid dock icke ha riktigt kommit in i frågan om proportionalismens betydelse för *denna* världen, då han trodde, att proportionalismen innebure, att vi också skola hafva proportionella beslut och därmed följande proportionella riksdagshus. Detta är nu icke *vår* mening, utan meningen är att så långt möjligt är taga vara på alla personliga krafter vi äga, för att de må komma det offentliga lifvet till godo. Jag skulle vilja för honom citera ett yttrande af en man, som visst icke räknas till de konservativa, den bekante Stuart Mill, hvilken i sin bok om friheten just gifvit oss den synpunkt, som här bör vara den afgörande i fråga om huru denna insats i första hand skall göras. Han säger nämligen, att personer alltid finnas, som hafva en annan mening än den allmänna meningen, samt att dessa behöfva och böra göra sin röst gällande. Ty äfven om den allmänna meningen har rätt, så hafva dessa, som afvika därifrån, något att säga, hvilket det väl lönar mödan att lyssna på, och sanningen skulle förlora genom deras tystnad.

En ärad talare tog, för att jämföra de olika valsätten, bilden utaf en järnväg och en medicinalväg. Denna bild haltade, såsom ju alla bilder i viss mån göra. Jag skulle, då vi äro inne på bildernas område — äfven den senare talaren på stockholmsbänken talade ju i bilder — vilja taga en annan bild därför. Jag skulle vilja jämställa dessa valmetoder med det sätt, hvarpå man i forna tider och *nu* tager vara på våra vattenfall. Förr i tiden byggde man, såsom herrarna veta, en kvarnränna för vattnet och tog kraften därur. Vattnet kunde då väl drifva kvarnhjulet, men det var mycket spillvatten, som gick bort på sidorna. Nu åter bygger man med användning af moderna, tekniska hjälpmedel en turbinrättning, som så långt möjligt är tager vara på hela kraften. Tro herrarna, att vi icke behöfva taga vara på hela folkkraften, utan kunna, såsom verkligen sker vid

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

majoritetsval, låta en del gå bort såsom spillvatten? Mången gång går kanske på detta sätt i en valkrets bort intill hälften, och efter en rösträttsutvidgning blefve det kanske den politiskt och ekonomiskt erfarnare hälften, som mången gång förspilldes. Vi hafva sannerligen icke råd att förlora detta bättre, som nu erbjudes oss i proportionsvalen.

Nu är ju visserligen sant, att man vid majoritetsval får äfven det nämnda önskemålet i viss mån tillgodosedt. Jag är ingalunda blind härför. Men detta sker med det valsättet, för att citera en berömd auktoritet, på ett »primitivt och ofullkomligt sätt», och det har också visats, hurusom det mången gång kan ske på ett ganska missvisande sätt. Jag tror därför visserligen, att faran icke skulle varit oöfverskådlig, om vi tagit det förslag, som förra året framlades af regeringen, utan jag tror tvärtom, att vi i så fall skulle varit undan ganska mycket. Jag tror visst icke, att däri legat någon synnerlig fara för land och folk. Jag röstade därför också år 1906 för detta förslag, såsom varande det bästa, som då förelåg, ty proportionella val till endast en kammare eller i så föga genomfördt skick för Första Kammaren, hvare de då förelågo, ansåg jag under inga förhållanden vara rättvisa och motsvara den proportionella valmetodens idé. Nu föreligger denna idé fullt genomarbetad, och med de tillägg, som här blifvit gjorda, ha åtminstone för mig all tvekan och oklarhet försvunnit. Jag går därför att med glädje gifva min röst för densamma, och detta under full, lefvande visshet om, att hvad nu föreslås är det bästa, som för närvarande kan vinnas.

Här har, om också själfva ordet icke användts, talats åtskilligt om misstro, att frågan skulle lösas i misstrons tecken af dem, som vilja hafva ett proportionellt valsätt. Ja, mina herrar, detta är ett underligt tal, i synnerhet om man låter det belysas af hvad här i dag sagts utaf åtskilliga talare. När jag sade, att jag föregående år röstade för det då föreliggande regeringsförslaget och gärna skulle hafva sett, att det gått igenom, oaktadt äfven för mig den proportionella valmetoden, fullt genomförd, var idealet, så var det därför, att jag hade det största förtroende för det svenska folket. Detta förtroende står kvar, mina herrar, än i dag. Jag vet visserligen, att åtskilliga icke så små betänkligheter finnas, hvilka enhvar af oss kan hysa inför det förslag, som här föreligger. Naturligtvis finnes åtskilligt däri, som icke är idealiskt, men hvar finna vi det fullkomliga? Jag tror för min del, att vi få söka ganska noga för att finna något, som är aldeles fullkomligt och icke ganska skröpligt och bristfälligt, vare sig vi välja majoritetsval eller proportionella val.

Det förefaller också, som skulle känslan af att det är åtskilligt, som brister jämväl i afseende å majoritetsvalen, hafva förefunnits hos särskildt den Staaffska reservationens författare, då han på sidan 343 talar om, att det väl skulle kunna tänkas, att ett tillfälligt majoritetsparti under politiskt upprörda tider toge sig före att göra något galeat, det vill här säga förändra vallagen. Således förefinnes äfven där en viss tvekan, huruvida majoritetsvals-systemet är så fullkomligt och så i allo riktigt, då det i upprörda tider kan skapa ett tillfälligt starkt parti i Riksdagen utan nödig motvikt.

Emellertid har det förvånat mig, huru de, som förra året talade

så vackra och så sanna ord om förtroende till folket, *nu* ha yttrat sig. En framstående talare på stockholmsbänken uttalade i sitt anförande, att här skulle kunna komma »falska sedlar» till användning. Han använde ett uttryck, som jag icke skulle vilja begagna här och icke heller tager för kontant, nämligen uttrycket *inbrott*, och herrarna veta, hvad de egentligen skola kallas, som göra inbrott, äfven om de äro *politiska* inbrottsmakare. Han har också i sin motion talat om, huru valknep och valintriger utan ände skulle förekomma. En ärad ledamot på helsingebänken har också talat om, att valmännen skulle blifva »dragna vid näsan», och ser jag på hvad öfriga talare haft att yttra, så förefaller det, som om just *de*, som äro motståndare till proportionsvalen, skulle hysa denna obeskrifliga misstro. Jag vet icke, om denna misstro riktar sig mot folket eller om den riktar sig mot valledningen. Jag står själf utanför partierna och har icke någon noggrann kunskap om, huru det är inom partierna och i deras ledning. Jag har således icke någon egen erfarenhet därom och kan ju icke jäfva de ärade talarnes sakkunskap, men att döma af det anförda måtte det icke stå väl till, ty ingen kan väl dock tänka sig, att införandet af proportionella val skulle i ett enda slag fördärfva den svenska folkkaraktären och göra den så dålig, som man här velat måla ut den. Min erfarenhet utaf den är helt olika.

På samma gång ser jag äfven en viss rädsla. Under det de ärade talarne ha ömmat för den svenska bondeklassen, ha talat så varma och hjärtliga ord om huru denna bondeklass genom bifall till det förslag, som väckts af en utaf bonderepresentanterna i kammaren, skulle så ytterligt sättas å sido, säger den ärade ledamoten från Stockholm, att han är rädd för att Första Kammaren skulle få in bondemän till uppblandning med den nuvarande höga intelligensen. Ja, uttrycket föll kanske icke så, men meningen var sådan. Här talade också, hvilket förvånade mig än mera, en af dannemännen i denna kammare, från helsingebänken, om samma sak med samma rädsla. Han sade, om jag förstod honom rätt, att för att sitta i Första Kammaren fordras förmåga att tänka och utreda frågorna, men det oakadt var han så rädd för att släppa in sina egna ståndskamrater i Första Kammaren!

För att fortsätta, synes äfven, om mina anteckningar äro riktiga, en annan framskjuten stockholmsrepresentant ha kommit till samma resultat. Han anser dock, att den stora bristen i förslaget ligger däri, att man *icke* får in dessa bondemän i Första Kammaren. Men med en sådan grundskillnad i afseende å premisser kommer han till *samma* resultat, nämligen att Första Kammaren är i det närmaste bra som den är.

Jag tror, mina herrar, att vi här räkna för mycket med siffror och för litet med levande personligheter. Det heter på ett annat område, att bokstaiven dödar och anden gör levande. Detta gäller äfven vårt statslif. Vi skola komma ihåg, att det här dock gäller människor, som kunna finna sig uti formerna och anpassa sig där-efter. Formerna äro viktiga, men viktigare är, att det lif, som lever i dessa former, är sundt. Då skall det alltid förmå att finna

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sig till rätta uti dem. Min erfarenhet, som jag här vågar ställa i motsats mot de nämnda ärade talarnes, är sådan, att jag hyser förtroende till det förstånd, den rättfärdighetskänsla, den hederlighet och den förmåga att anpassa sig efter fastställda former, som vårt folk äger. Jag tror, att denna förmåga är så stor, att någon tvekan ej bör råda därom, att hvad nu föreslås icke för oss innebär någon fara, äfven om till att börja med de nya formerna skulle synas åtskilligt främmande.

I ett hänseende tror jag med bestämdhet, att vi skulle vinna ett bättre förhållande än det hittillsvarande. Den siste talaren på stockholmsbänken klagade, så att mitt hjärta slog varmt af medkänsla för honom, öfver huru stygg pressen varit mot honom. — Jag har likväl sett, huru den också på sina håll varit öfvermåttan vänlig mot honom. — Ja, mina herrar, pressen har nog varit stygg mot flera än honom. Vi ha nog litet hvar fått en ganska garfvad hud, då vi gått igenom ekluten genom att stå såsom kandidater. Han talade visserligen på samma gång om, huru det vore en upphöjd medborgerlig gärning, som skedde vid valet, och däri instämmer jag till fullo, ehuru valet många gånger drages ned på det sätt, som han själf skildrade. Det är verkligen ofta så, att då medborgarna stå färdiga att gifva någon det största medborgerliga förtroende, de kunna gifva, måste han först »mista medborgerligt förtroende». Det kommer dock dess bättre snart åter. Jag tror, att debatterna om riksdagsmannakandidaterna skulle komma att mer afse sak än person, för så vidt det icke såsom nu för partierna gällde allt eller intet, utan *hvar och en kunde få sitt*. Den rättvisa, det proportionella valsystemet kommer att skipa mellan partierna, skall förvisso mildra valstridernas brutalitet, och jag är öfvertygad om, att hvad som sagts, att denna valmetod innebär »en tanke af djup och oemotståndlig rättvisa», är ett ord, som kommer att gå till eftervärlden — med eller mot den ärade talares vilja, som en gång utsagt det, men som i dag så häftigt bekämpat denna tankes realiserande.

Vi befinna oss emellertid för närvarande i en underlig situation. Man har vändt upp och ned på alla värden. Vänstern har kastat fram tanken på proportionsvalen, men har naturligtvis icke därmed förbundit sig att fasthålla den eller att föra den igenom. — Häri måste jag gifva de ärade förslagsställarne fullkomligt rätt. — Så har högern tagit upp denna tanke och däri trott sig finna en speciell högergaranti. Detta var ett väsentligt misstag, som i viss mån för-därfvat hela saken. Någon särskild *högergaranti* ligger enligt min mening icke uti en genomförd proportionalism. Nu har högern brutit igenom vänsterns förskansningar och tagit in dennas egna positioner. Nu har högern i stridens hetta flyttat in sin fana — enligt mångas tycke till och med aldeles för långt — på motståndarens mark.

Samlingspartiet bildades, om saken rätt relaterats för mig, för att lösa denna fråga. Nu är emellertid situationen den, att samlingspartiets paroll är att slå ihjäl frågan. Förhållandena äro tydligen vända upp och ned. Ser jag på de vapen, som användts under debatten här i dag, så är det högst underligt att finna, huru man från konservativt håll talar om det *frisinne*, som ligger uti Daniel Pers-

sons i Tällberg förslag, samt huru å andra sidan från vänsterhåll såsom starkt motskäl talas om, att verkningarna af den föreslagna reformen äro omöjliga att öfverskåda. Detta är annars ett af den intransigenta högern synnerligen ofta användt dödshugg mot allt nytt.

Den ärade talaren från Stockholm ordade också om sin rädsla för partier och partibildningar, under det han likväl, såvidt jag vet, räknas såsom chef för ett synnerligen fast sammanhållet och starkt parti. Här användas alltså å ömse sidor vapen, tagna ur en rustkammare, som egentligen icke är ens egen.

Ser jag sålunda på de nu föreliggande förhållandena, så synes mig frågan befinna sig i ett synnerligen lyckligt läge därigenom, att, om vi denna gång lyckas få den ur lifvet, hvarken högern eller vänstern kan säga: det är vi, som hafva löst frågan. Till sådan grad äro nämligen med hvarandra förblandade höger och vänster, högerns och vänsterns synpunkter.

Rösträttsfrågans historia de senare åren synes mig ganska mycket likna hvad vi se på idrottsplatsen, när ynglingarne sparka boll. Man har hela tiden endast försökt att sparka bollen ut öfver motpartiets mål. Jag hoppas, att fotbollsäsongen vid den svenska Riksdagen nu skall vara slut och att vi nu skola få denna fråga verkligen löst. Partierna böra icke längre få sparka boll med ett nationellt lifsintrisse.

Jag gifver mig icke in i några detaljer angående valsättet, ty man har ju redan talat så mycket därom, och det förefaller mig, som om kammaren redan skulle vara skäligen trött därpå. Men den ärade talaren på stockholmsbänken yttrade — och därvid skulle jag dock vilja dröja något — att genom det proportionella valsättet skulle utsås splittring. Vi skulle, om jag rätt upptecknat hans ord, därigenom få »en kammare utan kraft och enhetlighet». Den närmast föregående ärade talaren hade samma uppfattning, och äfven förutvarande statsrådet Berg gaf oss uti sitt såsom alltid synnerligen omsorgsfullt skrifna anförande en lektion i bokföring, som syftade åt samma håll. — Jag tror dock, att de här närvarande affärsmännen icke voro så vissa på, att han höll alldeles klart reda på de olika posterna på debet- och kreditsidan. Det händer nämligen ibland, att praktiken åtskilligt kontrollerar teorierna. — Han talade, äfven han, om att man behöfver ett klart och kraftigt uttryck af folkmeningen — genom majoritetsval — för att få en stark Andra Kammare. Mina herrar, spåren afskräcka. Vi ha haft en sådan tid i vår historia — det är icke tu tal om den saken — då inom representationen funnos dessa nu åstundade, starka, stridande partier, hvilka gång efter annan kastade hvarandra ur sadeln. Det kan hända, att sådant styrelsesätt passar för det engelska folket, och jag vet ju, att de ärade talare, som jag här åsyftar, hafva i fråga om statsförfattningens teorier gått i lära hos de engelska statsmännen. Men af de experiment, som hos oss gjorts under de gångna århundradena, är det icke svårt att döma, att en sådan statsförfattning ej passar för oss. Vi äro, såsom gamle kung Gösta sade, ett trögt folk, fullt af hetsigheter, som med en sådan författning lätt skulle till landets skada kunna komma att kastas mellan ytterligheter. Den s. k. frihetstiden är dock ett olyckligt

(Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

blad i Sveriges historia, då hattar och mössor kämpade med hvarandra för egoistiska intressen, men glömde bort landets väl. Det är icke alltid, som i spetsen för ett parti finnes en Arvid Horn, och vi få icke vara så säkra på, att en sådan statsman alltid skall finnas till hands att i någon mån undanröja de vådor, som ligga i systemet. En ny sådan vanmaktstid, som våra efterkommande en gång skulle se tillbaka på med ömkan, må Gud bevara oss ifrån!

För öfrigt vill jag göra denna fråga: hur är det *nu*? Ja, här veta vi väl, hur partierna balansera hvarandra, hurusom det icke finnes något starkt parti, som är det allena rådande. Nåväl, har det då varit så dåligt under de sista två åren? Min riksdagsserfarenhet sträcker sig ju icke längre tillbaka, men jag vågar dock säga, mina herrar, att i denna kammare och, efter hvad jag tror, äfven i kammaren här intill ha rådt sundt förnuft och framstegsvänligt fosterlandssinne, och vi hafva sannerligen lagt åtminstone en begynnelse till grundvalarna för det framtida Sverige. Jag tror icke, att politisk lifaktighet i den meningen, att det skall vara oväsen och strid, är idealet, utan för mig är idealet *den* politiska lifaktighet, som arbetar och arbetar samvetsgrant och troget för att föra folket framåt.

Så till sist, innan jag lämnar ordet, må jag få stanna vid en synpunkt, som här blifvit åtskilligt berörd utaf flere af de föregående talarne, men särskildt af en ärad talare på stockholmsbanken. Det är frågan om en riksdagsupplösning *nu*.

Det kan icke vara rätt, har det sagts från alla möjliga håll, att icke folket i val får uttala sig om detta förslag. Nej, det är det icke, och svensk grundlag säger, att folket skall i val yttra sig härom, nämligen när nästa års val kommer.

Nu stå vi inför den frågan: Finnes det här någon möjlighet till lösning af denna fråga mera än den, som är angifven i herr Hans Anderssons m. fl:s vid betänkandet fogade reservation? Jag tror icke, att det finnes någon annan lösning. Det synes endast finnas en enda man i denna kammare, som tror på en annan lösning af denna fråga, och det är den ärade talaren på östgötabanken. Han är den ensamme starke mannen, som kan bära upp, såvidt jag förstod honom rätt, denna lösning. Han beredde oss på, att han icke skulle gifva sin röst åt något annat förslag än sitt eget. Jag kände verkligen en rysning, då jag hörde detta, ty jag tänkte: hvilken öfverraskning väntar oss icke, af denna votering, som han sålunda ställer i utsikt för oss? Hvilka hemliga reserver gömmer han på? Också han var rädd för bönderna; äfven han ville icke ha in dem i Första Kammaren. Han har desutom sagt åtskilliga andra djärfva ord, som jag tillåter mig att något litet kritisera. Han har nämligen sagt, såvidt jag upptecknade det rätt, att regeringen hade en stor skuld, som icke, då den hade möjlighet att lösa frågan på rätt basis, också gjorde detta, utan framlade detta »det sämsta af alla förslag». Hvilket var då det förslag, som borde ha af regeringen accepterats? Jo, det var, om jag förstod den ärade talaren rätt, just *hans eget förslag*, omkring hvilket, som vi veta, han icke lyckats samla någon så synnerligt stor krets. Nu säger han, att regeringen bär genom att icke upptaga och utföra detta hans förslag skulden till »det sorgliga skådespel,

som nu är satt i scen». Huru skulle det dock gå, om vi allesamman, om vi alla här, 230 man starka, komme hvar och en med sitt rösträttsförslag? »Enhvar sin egen lagkarl», det har jag hört talas om, men »envar sitt eget rösträttsförslag» det vore väl ändock för galet! Så får väl icke envar riksdagman gå till väga, att han, såsom en allom bjudande suverän, säger till regering och Riksdag: »här är *mitt* förslag, ta Ni icke detta, då kommer jag icke att rösta för något».

Jag tror således, att det icke finnes någon annan lösning än den, som föreligger i det förslag, jag nyss omnämnde.

Hvad kommer sen? Därom har mycket talats i dag. Hvad kommer man att säga i landet, om icke detta förslag tages? Jo, jag tror, mina herrar, att man kommer att säga: »nu har Riksdagen misslyckats igen; Riksdagen är oduglig att lösa denna fråga; nu ha de försökt på hvarje bog, men det har varit totalt omöjligt, det blir ingenting af alltihop». Och så kommer förtroendet till Riksdagen att betänkligt sättas ned. Det är en feberaktig spänning i landet. Jag misstänker, att alla lidelser komma att släppas lösa, i händelse man under denna oro, hvari landet än ytterligare skulle försättas, skulle gå till nya val. Hvad kunna vi under sådana omständigheter hysa för hopp om ett lugnt öfvervägande och en mogen betänksamhet? Man får väl dock i hvarje fall säga, att det skall vara med kalla hufvuden, som kunna räkna till 100, man går att afgöra en sådan lifsfråga för vår nation som denna.

Låt oss sedan tänka på, hur det skall gå till i den nya riksdagen, som därefter skulle samlas. — Det har gladt mig, att jag från flere talare fått höra det uttalandet, att det ingenting betyder, om den ene eller den andre får sitta kvar här på sina bänkar, ty landets väl går framför det egna intresset —. Men hvilken möjlighet finnes för denna nya Riksdags män att lösa frågan? Här komme under stridens hetta alldeles säkert stridsfanor med skarpt markerade färger att vecklas ut, och här komme in i kammaren representanter med mer eller mindre skarpt utpräglade imperativa mandat — det vore åtminstone högeligen förunderligt annars. Huru skall man då, om det icke lyckats denna Riksdag, kunna på förtroendets och den ärliga öfverenskommelsens väg lösa denna fråga, när hvarje liten eftergift komme att ropas ut som seger eller nederlag?

Ja, jag gör helt visst med rätta ännu en fråga: Hvilka stridslinjer kommer man efter en upplösning att gå på vid valen? Ja, i ord, som icke kunna missförstås, har här under debatten ledaren för socialdemokratiska partiet, för hvilkens politiska skarpblick och erfarenhet jag har stor aktning, sagt, att det förslag, omkring hvilket folket kommer att samla sig, blir minst af allt det Staaffska förslaget. Jag är viss om, att många skulle vilja ha det, om det komme åter, men det kommer aldrig tillbaka. Den sist nämnde ärade representanten har i sin reservation sagt ärligt och klart, att man nog kommer att från vissa håll sätta upp linjerna: majoritetsval och proportionella val, och därmed försöka att blanda bort korten för att icke låta själva kärnan synas, nämligen huru långt den demokratiska utvecklingen utaf rösträtten såsom sådan skall föras.

Den siste ärade talaren af den förra regeringen syntes ännu vilja fasthålla för en blifvande valstrid vid herr Staaffs förslag eller åt-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

minstone försöka fasthålla de oklara linjerna, men jag förmodar dock, att ingen i denna kammare tror på Staafiska förslaget utsikter. Man behöfver ingen politisk siarblick för att kunna säga, att valet helt visst komme att stå mellan andra förslag, jag antager för min del mellan det Tällbergska förslaget och ett förslag, som går betydligt långt till vänster om det nuvarande samlingspartiets förslag. Då komme det kanske rent af att gå löst under parollen: Bort med Första Kammaren, hvilket har skymtat fram under debatten i dag. Nu veta vi ännu, mina herrar, hvarthän kursen styr, men efter en upplösning veta vi alls icke, hvar det tar vägen.

Hvad vi med bestämdhet veta är endast, att det blir en strid, som söndersliter, en strid, som verkligen kommer att blifva ett inbördeskrig. Det finnes sådana, som icke äro blodiga, men som dock äro farliga nog! En riksdagsupplösning vore såsom en utkastad eldbrand. Låtom oss icke, vi som stå under känsla af ansvar inför detta ödesdigra allvar, låtom oss icke leka med elden! Elden är till för att lysa och värma, men den *kan* blifva en vådeld, som kan såsom en härjande och förtärande brand komma att fördärfva värden, som kanske för oss äro oersättliga!

Få vi frid i landet med antagande af detta förslag? Nej, säger man på vissa håll. Mina herrar, jag tror för min del, att det alltid kommer att finnas olika politiska ideal, och så utlevade äro vi väl icke, att vi icke komma att kämpa för dessa ideal! Men jag tror också, att, om nu frågan löses, det först blir ett visst vapenstillestånd och sedan en relativ fred i alla fall. Man har visserligen spämt förhoppningarna på verkan af denna reform alldeles öfver höfvan, såsom om den skulle medföra ett lycksalighetens rike här i vårt land, liksom man å andra sidan befarat de förskräckligaste följder däraf.

På så oerhörda verkningar af en politisk reform torde väl ingen tro, som känner historiens vittnesbörd. Men vi hoppas dock, att det är *början till en lyckosam utveckling*. Ur denna förvirring och ur denna oro skall icke enligt min tro framgå de fruktansvärda och rysliga tider, dessa bistra vartatider, som nu så gärna sias om. Vi gå dock — det är min ljusa förhoppning — om ock kanske genom brytningar af betydelsefullare art än vi på länge fått pröfva, mot en lycklig och god framtid för vårt folk. Men det är farligt att göra hopp i utvecklingen. Jag tror icke, att det vore för vårt land gagneligt, om den demokratisering, som nu är å bane, sträckte sig längre än hvad här ifrågasatts, äfven om utvecklingslinjerna peka åt det hållet. Det blir, det är jag öfvertygad om, kanske för längre tid, än mången tror, genom antagande af detta förslag en afsevärd och tillfredsställande afbetalning på krafven på statsförfatningens demokratisering.

Jag erinrar mig i detta sammanhang några ord af en engelsk statsman. Han säger, att när man går att bota statens skador, skall man gå därtill såsom läkaren till sin sjuke fader — med af vördnad dröjande hand. Jag är rädd för, att, om vi taga för stora steg på en gång, vi komma att få lida af det.

Under kampens bitterhet har det fällt hårda och starka — ja hotande — ord från olika håll om att denna ofrid, som nu rådt så

länge, skall fortsätta. Men, mina herrar, jag har en bättre tanke, jag tror, att öfver personliga intressen och öfver klassintressena, öfver all den puttifnaskpolitik, som vi sista tiden sett åtskilligt utaf, komma dock fosterlandets kraf att få göra sig gällande, när lugn och besinnning inträdt. Jag tror, att trogna fosterlandsvänner, och det utaf alla partier, skola göra sitt bästa för att få till stånd det bästa möjliga af det beslut, vi komma att fatta, äfven om den enskilde får ge upp åtskilligt af hvad han hoppats och önskat. Jag finner en förhoppning därom i det anförande af ledaren för vårt yttersta vänsterparti, där äfven han betonade, att han var angelägen att sörja för en »lugn samhällsutveckling». Jag finner det i de ord, som en annan partiledare på samma bänk yttrade, när han sade, att partier af olika riktningar — om jag nämligen förstod honom rätt — skulle enas om att reformera pressen, *sin egen* press, så att den blef mera upplyst och *sanningsälskande*. Vi behöfva på vår sida pressen, folkets uppfostrarinna, i det uppfostringsarbete till endräkt och samförstånd, som nu behöfver ske.

(Om valrätten till Andra Kammarne m. m. (Forts.)

Vi behöfva dock, mina herrar, lugn i landet för vårt näringslifs utveckling, vi behöfva arbetsro för de sociala reformer, som erfordras för att få folket homogent och starkt. Till dessa reformers genomförande behöfs det penningar, och därför måste framför allt vårt näringslif utvecklas.

Vi äro en liten nation med stora, mäktiga grannar. Äro än de ovädersmoln, som draga upp på horisonten, kanske ej större än en knuten hand, vi kunna dock i alla fall icke vara säkra för, att icke stormvädret en dag kommer öfver oss. Tecknen varsla om att det stundar hårda tider för de små folken. Endräkt ensamt gifver oss styrka i farans stund. Vi behöfva förtroende mellan folk, Riksdag och regering. Ingen fara är så stor som tvedräkt, både för vår inre utveckling och vår självständighet. Endast ett enadt Sverige är ett starkt Sverige!

Jag tror, att ingen af oss gått till denna debatt och står inför voteringen utan känsla af — jag har hört den tona genom anförandena här i dag — det ödesdigra allvar, som ligger i stunden. Det är, såsom hörde man de stenar hamras, som skola läggas som grundval för det nya framtidens Sverige, som vi alla hoppas på. Jag skulle betrakta det som ett af de största ögonblicken i mitt lif, om jag här finge vara med om en lösning af rösträttsfrågan och därvid finge behålla såsom ett öfverväldigande slutintryck af dessa dagars förhandlingar och beslut: Fosterlandets kraf gick likväl till sist öfver allt annat.

Jag har ju redan, herr talman, gjort mitt yrkande och vill sluta mitt anförande med ett ord, som icke skall fattas, när svenske män gå till kanske det viktigaste af alla beslut på en mansålder: Må det beslut, vi fatta, ske under välsignelse från Gud, från våra fäders Gud!

Herr Palme: Herr talman! Här har dels från statsrådsbänken och dels från olika talare under dagens öfverläggning äberopats Finlands exempel, såsom manande till efterföljd med afseende å det pro-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

portionella valsystemet. Då jag har en tämligen ingående kunskap om Finland, där jag sedan snart 25 år tillbaka alltid plär vistas längre eller kortare tid af året, ber jag att med några ord få belysa frågan, om och i hvad mån de finska erfarenheterna kunna läggas till grund med afseende å våra svenska förhållanden.

Sverige är ett land med en fullkomligt enhetlig befolkning; våra 30,000 lappar och finnar betyda därvid intet. Vi svenskar äro ett enda folk till ras, språk och religion. Finland däremot är bebodt af två grundväsentligt olika nationaliteter. 86 % af det finska folket tillhöra en ras, som icke har någon egentlig gemenskap med de öfriga stora medlemmarna af den europeiska folkfamiljen. Likaledes är finnarnes språk helt och hållet olika. Vid sidan af dessa 86 % finnar lefva inemot 14 % rena svenskar. Om nu icke dessa relativt fåtaliga svenskar skulle helt gå under — hvilket är en liflig önskan hos åtskilliga intransigenter af ultrafennomanerna — så måste, för deras bibehållande anlitas särskilda medel. Ett sådant medel bjuda de proportionella valen. Nu säger någon, att just detta är meningen med de proportionella valen, nämligen att förhindra, att icke de små partierna skola helt och hållet krossas af de stora. Men däremot invänder jag, att detta icke här kan ha någon tillämpning. Ty partierna i ett land sådant som vårt dels öfvergå omärkligt i hvarandra, dels omväxla alltjämt sinsemellan till makt och inflytande. En tid var det grundskattefrågan, som var den stora åtskiljaren mellan partierna, en annan gång försvarsfrågan, lifsmedelstullarna o. s. v. Nu är det rösträttsfrågan, som är skiljemärket. Och om 10 år ha vi andra stridsfrågor, som komma andra partier att kristalliseras ut. Om däremot skillnaden mellan partierna står i samband med olikhet i ras och språk, då äro dessa olikheter bestående, och då fordras det alldeles särskilda medel att skydda minoriteten. Ty en sådan minoritet kan aldrig blifva majoritet, medan däremot, om vi frisinna i dag besegras, vi ha visshet att i morgon komma åter som majoritetsparti.

Vidare bör tagas hänsyn därtill, att Finlands folk alldeles nyss efter den märkligaste revolution, som kanske världshistorien skädat, med ett språng ut i det stora okända och utan att mycket reflektera öfver hvad det språnget betydde, utgått från en fullkomligt antikverad representation — vår gamla, för 40 år sedan öfvergifna.

I revolutionsveckans entusiasm, då hela finska folket nästan omedvetet bars fram i en berusning, kom man öfverens att bygga det nya Finlands statsskick på enkammarssystem med allmän och lika rösträtt för man som kvinna. Efter revolutionen ångrade man nog på många håll hvad man lofvat, men löftena hade varit för heliga, och de kunde icke ryggas. Det gällde då att söka utfinna medel, genom hvilka man kunde åstadkomma, att den sunda och lugna utvecklingen bibehölls utan kastningar och språng. Det medel, som man ansåg bäst anpassa sig till enkammarssystemet, det var de proportionella valen. I Finland har man således i det proportionella valsättet sökt ett medel att råda bot för de vådor, som med en för snabb utveckling i ett enkammarssystem kunde vara förenade. I Sverige åter ha vi en Första Kammare, som utgör en i sanning allt-

för grundlig och kraftig motvikt mot Andra Kammarens ingalunda öfverdrifna reformifver.

De omständigheter, som jag nu berört, nämligen nödvändigheten af ett skydd för den svenska minoritetens existens i Finland och mot enkammarsystemets eventuella vådor, äro i och för sig själfva alldeles tillräckliga, men dock icke de enda anledningarna till att i Finland de proportionella valen passa synnerligen väl. Då dessa anledningar icke alls existera hos oss, kan den omständigheten, att Finland antagit de proportionella valen, icke i och för sig utgöra någon som helst anledning, hvarför vi skulle taga dessa proportionella val. Detta är visserligen sant, säger man, men de proportionella valen i Finland ha dock verkat synnerligen tillfredsställande, och man lär i Finland vara allmänt belåten med dessa proportionella val. Jag vill upptaga några af de bevis härför, som man har anfört, och beröra några af de anmärkningar, som gjorts beträffande de finska valen.

Från olika håll har det sagts, det har sagts i kammaren här i dag, och det har sagts af professor Fahlbeck i »Statsvetenskaplig Tidskrift», att ur de finska valen de mindre partierna utgått i proportionell styrka till sin anslutning ute bland valmännen. Detta är emellertid icke förhållandet. En statistisk undersökning visar klart, att det så icke förhåller sig. Det frambälles från proportionalistiskt håll såsom en fördel med de proportionella valen, att, när hvarje partigrupp i riktig proportion motsvaras af sina representanter i Riksdagen och då alla få full rätt, hvarken mer eller mindre, bör däraf följa en på aktning för allas rätt grundad samdräkt och förståelse vid lösningen af de fosterländska frågorna. Jag för min del tror, i likhet med hvad som är påpekadt från olika talare i dag, att så icke blir förhållandet, utan att de proportionella valen skola medföra ännu mera skärpta partistrider; detta af den anledning, att ett partis fulla styrka vid det proportionella valsättet endast kan komma till sin rätt, ifall detta parti gör sin allra största kraftansträngning under den allra strängaste partidisciplin, och att ju kraftigare ett partis medlemmar »piskas in» till valen, dess större procent valda representanter får detta parti. I Finland ha liksom hos oss socialdemokraterna den kraftigaste partiledningen och den bästa partiorganisationen. Näst efter dem komma gammalfennomanerna, medan däremot det svenska partiet och ungfennomanerna, hvilkas medlemmar äro mera individualistiska, äro splittrade i en mängd små grupper, som ha olika åsikter i detaljfrågor.

Nu skola vi se, huru resultatet gestaltar sig, när ett folk som det finska går till val under sådana förutsättningar. Efter de offentliggjorda statistiska redogörelserna för valen förhåller det sig så, att efter sin styrka skulle det svenska partiet fått in i kammaren 25 å 26 representanter, men det fick blott 24, ungfennomanerna skulle fått 27 å 28, men de fingo icke heller mer än 24. För de mindre partierna var skillnaden ännu större till dessa partiers nackdel. Men gammalfennomanerna, som enligt sin styrka icke skulle fått mer än 54 å 55 representanter, de fingo 59, och socialdemokraterna, som icke ens skulle fått 75, fingo 80. Slutsiffrorna har jag fått ur en

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

nyligen utgifven finsk statistisk redogörelse. Det är således de kraftigast ledda och bäst sammanhållna partierna, som med de proportionella valen göra den största vinsten. Hos oss skulle det gifvetvis blifva å ena sidan socialdemokraterna och å den andra sidan högern. Hvad socialdemokraterna beträffar, vill jag erinra om ett yttrande af herr Branting i denna kammare år 1904. Han sade: »Ja, mina herrar, vi socialdemokrater skola nog reda oss under ett proportionellt valsätt.» Hvad en af högerns främste, en stor godsägare exempelvis, beträffar, har han tillfälle att resa på valmötet, han kan lämna skötseln af sitt gods åt sin inspektor, eller han kan sitta vid sin telefon och afgöra förhållandena med sina partivänner. De små hemmansägarna däremot hafva ingen inspektor och ingen telefon, och de hafva hvarken tid eller råd att vara på valmötet. Det är dessa små hemmansägare, som komma att sitta emellan, de och alla dessa små handverkare och därmed jämförliga personer, hvilka hittills varit det liberala partiets styrka i vårt land. Alla dessa personer, d. v. s. mellanpartierna, skola komma att i valkampen draga det kortaste sträet. Afven här lämnar det finska valet en illustration. Enligt offentliggjorda statistiska uppgifter utgjorde i den nya landtdagen landbrukare samt torpare och arrendatorer ett antal af 55, d. v. s. 27½ %. När man nu vet, att Finlands landbrukande befolkning uppgår till 75 % af hela befolkningsstocken, så ser man lätt, att Finlands jordbrukare hafva blifvit i afsaknad af den representation, som dem eljest med rätta borde tillkomma. Af Sveriges hela befolkning är, enligt de sista offentliggörandena, såsom jag vill minnas, 53 procent jordbrukare. Efterse vi i katalogen öfver Andra Kammarens ledamöter, så finna vi, att i det närmaste hälften af kammarens ledamöter äro jordbrukare och att vi alltså i det afseendet hafva en ganska rättvis representation. Men hur det skulle hafva gått härvidlag, om vi haft proportionella val, därpå visar Finlands exempel hän. Hur det går i andra länder, som hafva majoritetsval, det kunna vi se t. ex. i Danmark, där i det danska folketinget, som nyvaldes i fjol, finnas 42 procent landbrukare. I det norska, äfvenledes i fjol nyvalda stortinget finnas 35 procent landtmän. Dessa jämförelser tala just icke, synes det mig, till proportionalismens fördel.

En finsk läkare har ofta i den svenska tidningspressen åberopat såsom auktoritet beträffande de proportionella valen. Han lär ha sagt, att, »om vi i Finland haft majoritetsval, så skulle dels vi svenskar icke fått in en enda representant och dels socialdemokraterna fått in 160.» Med afseende på det första påståendet kan jag nämna, att autentiska, mig från Finland meddelade undersökningar lära gifva vid handen, att om svenska partiet och ungdomsmanerna, de båda konstitutionella partierna, vidhållit sin gamla allians, så hade de fått in 50 representanter, d. v. s. ungefär hvad de nu fått; och hvad socialdemokraterna beträffar, måste den finske läkarens utsaga skrivas på en något ungdomlig fantasi, ty han kan ju ingalunda så tvärsäkert döma angående detta. Dels vet han icke, hur valkretsindelningen vid majoritetsval i enmanskretsar skulle varit anordnad, dels kan han i alla fall icke beräkna ett på så många ovissa faktorer be-

roende resultat, dels slutligen och framför allt kunna icke de finska förhållandena jämföras med andra förhållanden. Ty de finska förhållandena äro sådana, att de konstitutionella partierna icke kunna bilda tillsammans med de inkonstitutionella gammalfennomanerna en valkartell, där de borgerliga partierna eventuellt kunna stå emot en socialdemokratisk kandidat. Alltså är det finska exemplet i detta fall af intet värde. Däremot, det af herr Branting i dag med stor klarhet framlagda exemplet från Tyskland, där socialisternas röster hafva gått ned vid det sista valet, visar hvad under majoritetsval de borgerliga partierna i det afseendet kunna åstadkomma.

Vi, som icke vilja ha de proportionella valen, hafva alltid fruktat de höga omkostnader, som äro förenade med dylika val. Detta har ingen fara, svaras oss från proportionalistiskt håll. Men det har intresserat mig att äfven i det afseendet taga litet reda på de finska förhållandena, och jag kan angående denna sak lämna några upplysningar. Jag har skrivit till en hel del personer därom och fått ganska belysande svar. En af mina korrespondenter skriver till mig i ett bref af den 4 mars, alldeles före valen, att »nog gifva valförberedelserna ett mycket stort arbete och påkalla stora utgifter. Vi hafva arbetat sedan i september på att konsolidera vårt parti för valen.» — Längre fram i samma bref, som är skrivet af en kännare af svenska förhållanden, heter det: »enligt min uppfattning vore det fel af eder att nu godkänna det kungl. rösträttsförslaget». I ett annat bref, efter valet, skrivet af en annan framstående finsk man, heter det: »Det proportionella valsättet i vårt land förutsätter en energisk valledning, en fast partisammanslutning och en liflig agitation för att få partiets valmän så talrikt som möjligt till urnorna. Föredragare och resetalare måste bekostas och sändas ut till bygderna, skrifter likaså och denna agitation med konsekvens fullföljas under veckor och månader tills valet ägt rum. För valet hade vi i de svenska bygderna — detta kan ju intressera herrar landtmän här — »anordnat en hästvärnplikt, d. v. s. vidtalat hemmansägare och andra, som ägde hästar, att i de särskilda röstningsområdena föra valmännen till röstningsställena. Här i Helsingfors hade vi hyrt automobiler att från aflägsnare stadsdelar föra de svenska arbetarne till de lokaler, där röstningen ägde rum. Endast vårt illustrerade valupprop, som trycktes i tusentals exemplar, kostade tusentals mark. Du finner, att valomkostnaderna med en sådan agitation lätt springa upp till 10,000-tals mark.» — Ja, så låter det beträffande valomkostnaderna från Finland med dess proportionalistiska valsystem, men icke låter det, åtminstone efter mitt förmenande, tilltalande. Det har utan att bestridas från något håll, omtalats, att gammalfennomanernas valomkostnader gingo upp till 300,000 mark, d. v. s. 210,000 kronor, eller med andra ord 3,600 kronor pr hvarje vald representant. Och man har sagt, att svenska folkpartiets kostnader för den centrala valledningen — jag inräknar således icke deras kostnader på de särskilda orterna — gingo till omkring 50,000 mark eller 35,000 kronor. Mot sådana siffror äro de mycket blygsamma kostnaderna för de svenska valen helt enkelt en småsak.

»De proportionella valen», säger man, »äro icke så svärbegripliga

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

som ni föreställer eder: se på Finland». Ja, där har det verkligen gått utmärkt bra, men äfven detta har två sidor. Vi veta ju, att Finlands befolkning i kulturellt afseende står åtskilligt lägre än den svenska befolkningen. Jag tror icke, att jag misstager mig, om jag säger, att de icke läskunniga i Finland äro inemot tjugugånge flere, proportionellt taget, än i Sverige. En obildad befolkning är emellertid mera lätt att leda än en relativt mera bildad sådan. Hos oss äro alla, på landet och i staden, vana vid att intressera sig för och deltaga i offentliga angelägenheter. I Finland åter har allmänheten icke haft tillfälle att i samma grad som hos oss deltaga i utföring af medborgerliga rättigheter, om ock under ofärdsåren intresset oerhördt stegrades. Nu kom där på en gång detta nya, den allmänna rösträtten, förenad med proportionella val. Till en början lär man hafva stått temligen handfallen inför valen, men smänigom var det energiska män, mest studenter, som började resa omkring och undervisa och anställa prof- eller försöksval o. d. Men trots detta lär det hafva stått och alltjämt stå synnerligen klen till med den *själfständiga förståelsen* af detta proportionella vals-system. Det blef rätt ofta ingenting annat än ett blindt fullgörande af ledningens anvisningar. Jag har hört omtalas ett finskt gods, därifrån inemot 200 röstberättigade män och kvinnor gingo till valurnorna. Högst få bland dem hade själfständigt reda på innebörden af hvad de gjorde. Men man hade undervisat dem, att här, i det här hörnet, skall ni rita ett rött streck — och det förstodo de ganska lätt — och så gingo de fram till valurnorna och lade sina rödstreckade valsedlar ned i urnorna. Ja, det gick där i Finland så långt, att en Helsingforstidning för en tid sedan skref, att till och med bildade personer nödgats vid valen anlita valmansbiträden. Men icke vittnar allt detta, så vidt jag kan förstå, att man i Finland något mera allmänt begripit den proportionella valmetoden, och icke är detta ett skäl för oss att antaga densamma. Den svenske allmogemannen vill veta *hvarför* han gör så och så. Han vill se, vill kontrollera, huru valmaskineriet verkar. Han är för van allt sedan urminnes tider att sköta sig själf och vill icke låta kommendera sig. Men kommando måste man lyda, om ett proportionellt valsätt införes. På tal därom skrifver samme brefskrifvare, som jag nyss citerade: »Här gäller det att gå i flock och farnöte. Eljest får man taga farväl af allt politiskt inflytande».

En framstående matematisk teoriker, som ibland inbillar sig vara praktisk politiker, har sagt, att majoritetsvalen gynna medelmåttorna, medan åter ur proportionsvalen framgå nationens yppersta. De finska valen visa emellertid, att det icke precis förhåller sig på det viset. En finsk tidning framhåller sin stora oro öfver »*att intelligensen och erfarenheten i den första enkammaren icke blifvit företrädda i någon rimlig proposition till den bristande kunskapen och oerfarenheten*». Granskar man förteckningen öfver de till den finska landtdagen valda representanterna och söker man efter de namn, som voro de gängna finska landtdagarnas yppersta, så får man söka förgäves. Några ha afstått från att låta uppställa sig såsom kandidater — de vilja icke vara med om den nya tidens ordning; andra — och de äro icke få — ha fallit igenom. Allmänt anser man, att den finska landtdagens

kulturnivå har i jämförelse med föregående landtdagars väsentligen sjunkit, och man har den uppfattningen, att *det skall bli synnerligen svårt att besätta utskotten med fullt arbetsdugligt folk*. Det är medelmåttorna och således icke de yppersta inom folket, som det proportionella valsystemet i Finland tycks hafva gynnat. Särskildt vet jag, att detta utgör ett bekymmer för den socialistiska valledningen, hvilken, enligt hvad jag försport, icke själf hade väntat att vinna en så stor seger, hvarför den i många valkretsar, där socialisternas kandidater gingo in, hade uppsatt personer, som ledningen egentligen icke ansåg sig böra hålla på, men som dock nu gingo in.

Herr talman! Jag har velat anföra detta för att söka i någon mån ådagalägga, att alla de lysande skildringar ifrån det tusenåriga rike, som med proportionalismens införande skulle ha inträdt i Finland, icke äro så alldeles riktiga, och att man därför ingalunda kan från Finlands exempel söka en anledning för oss att införa ett proportionellt valsätt.

Jag skall rörande vår nu föreliggande stora fråga blott be att få säga några få ord. Vi frisinnade kunna nå vårt mål -- för så vidt detta mål är *en representation, som utgör ett sant uttryck för det svenska folkets vilja* -- på två sätt: antingen kunna vi målmedvetet söka en utveckling, som leder till ett enkammersystem, eller också kunna vi lika målmedvetet gå fram emot ett reformerad tvåkammersystem, med maktens tyngdpunkt såväl reellt som formellt förlagd till Andra Kammaren och med en Första Kammar, som väl är en broms men icke ett hinder för utvecklingen. Vandrar man nu den Tällbergska vägen framåt, så har man valt den första af de utaf mig antydda linjerna. Utvecklingen blir då enligt mitt förmenande den, att det blir en gradvis skeende demokratisering af Första Kammaren, ända till dess att det helt naturligt blir så, att de tu varda ett, och för detta alternativ erfodras gifvetvis, att vi äfven taga ett proportionellt valsystem. Anser man åter ett reformerad tvåkammersystem vara den lämpligaste och riktigaste lösningen på frågan, och ryggar man tillbaka för alla med ett proportionalistiskt valsätt förenade svårigheter, ja, då ligger vägen öppen och klar på grundvalen af det förslag, som blifvit framlagdt af det liberala samlingspartiets majoritet.

Som jag för min del håller före, att vi på den senare vägen fortast och tryggast skola, till fosterlandets sanna lycka, nå vårt mål, så vill jag här be att få i sinom tid yrka bifall till herr Staaffs m. fl:s motion; för närvarande anhåller jag att få yrka afslag på utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Ericsson i Ofvannmyra: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke inlåta mig i någon detaljgranskning, ej heller skall jag försöka kritisera vissa, under debatten gjorda uttalanden, ehuru en del -- och icke minst den sista ärade talarens -- fresta ganska starkt därtill. Jag vill endast i korta hufvuddrag angifva min ställning till den föreliggande frågan.

Alltsedan jag började deltaga i det politiska lifvet, har jag både i ord och handling gifvit uttryck åt min önskan, att vi skulle

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

här i landet såsom en gärd af rättvisa utsträcka den politiska rösträtten och inskränka den kommunala rösträtten för de högre röstetalen, och jag ansågs för den skull tillhöra det s. k. radikala lägret. På den tiden tänkte jag dock aldrig vara med om att utsträcka den politiska rösträtten så långt, som regeringen och utskottet nu föreslå, lika litet som jag kunnat drömma om att få vara med om att fastslå en så långt gående inskränkning af den kommunala rösträtten för de högre röstetalen, som i det föreliggande utskottsbetänkandet föreslås.

Vid 1902 års riksdag var jag afgjord motståndare till den då aflåtna riksdagsskrifvelsen i rösträttsfrågan, och detta af det skälet, att den samma ställde i utsikt allmän rösträtt och proportionella val, hvilka båda två voro för mig motbjudande.

Sedan emellertid frågan utvecklats därhän, att man icke gerna kan tänka sig att lösa densamma utan att gå så långt i valrättsbestämmelserna, som nu å ömse håll föreslagits, har äfven jag godtagit det proportionella valsättet och därvid följt den anvisning, som 1903 års rösträttskommitté enhälligt förordad. Jag har nämligen funnit, att för hvar och en, som något djupare tänker sig in i ämnet, skall det proportionella valsättet visa sig stå i verkligt inre samband med den allmänna rösträtten. Ty ändamålet med en rösträttsutvidgning kan naturligtvis icke vara att blott utsträcka den formella rätten att rösta; meningen måste ovillkorligen vara att tillförsäkra olika samhällsklasser och mera betydande meningsriktningar ett verkligt inflytande på representationens sammansättning. Men detta mål vinnes endast ofullständigt genom den allmänna rösträtten, om man bibehåller en valordning, som låter majoriteten ensam göra sig gällande. Den verkliga medbestämmanderätten i landets angelägenheter innebär rätt för de röstande att, så långt som möjligt är, bli representerade. Detta ändamål vinnes, enligt mitt förmenande, genom det proportionella valsättet. Principiellt måste således detta valsätt anses såsom en från det hela oskiljaktig del af den allmänna rösträtten, och det är därför ganska naturligt, att fordran på ett proportionellt valsätt ställes i samband med en mera betydande utsträckning af rösträtten. Och hvad är då naturligare, än att detta valsätt tillämpas vid val till Riksdagens *båda kamrar*? Mig förefaller detta fullt riktigt, och jag har icke kunnat gifva min röst för det proportionella valsättet, förrän det föreslagits att användas äfven vid val till Första Kammaren. Det var därför jag med tilfredsställelse emotsåg Kungl. Maj:ts proposition till årets Riksdag, hvilken afsåg att lösa rösträttsfrågan på detta sätt. Och man må säga hvad man vill, och man må tala med nästan hvem som helst — jag undantager naturligtvis medlemmarne i den föregående regeringen — alla måste erkänna, att det var ett storslaget förslag, som på en gång afsåg att lösa den politiska och den kommunala rösträttsfrågan.

För min del fann jag dock en lucka i det kungl. förslaget, ty då man genom inskränkning i den kommunala rösträtten för de högre röstetalen gör det möjligt för de små i samhället att afsevärdt mera än nu göra sin mening gällande, borde man i full konsekvens därmed äfven öppnat möjlighet för dem att väljas till representer i Första

Kammaren, hvilket icke är möjligt nu till följd af den höga census för valbarhet och arfvodeslösheten till Första Kammaren. *Om valrätten till Andra Kammaren m. m.*

Att sänka census för valbarhet till Första Kammaren och lämna dess ledamöter arfvode är ett gammalt kraf, som slagit djupa rötter uti bygderna, och det är också därför, som jag i min ringa mån under hela riksdagen gjort allt, hvad jag kunnat, för att bereda jordmån — både bland högern och bland vänstern — för det tillägg till Kungl. Maj:ts proposition, som innefattas i den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan motionerna, som innefattade detta förslag, framkommit, har det också visat sig, hurusom man öfverallt i landet samlat sig omkring detta.

Man har nog från vissa håll framhållit, att de, som önska framgång åt regeringens rösträttsförslag, vilja lösa frågan i misstroendets tecken. Men detta är dock ett stort misstag. Det kungl. förslaget med berörda tillägg är just den utsträckta handen till samling i förtroendets och tillmötesgåendets tecken. Och jag är öfvertygad om att högern vid denna uppgörelse får lämna betydligt mera än vänstern. Skulle vi då icke kunna räcka hvarandra handen och nu gå till gemensamt arbete för att lösa rösträttsfrågan?

Under dessa dagar följer det svenska folket med spänd uppmärksamhet Riksdagens förhandlingar. Det väntar utslaget med förtrostan och hopp, men det står också med undran och bäfvan. Det begär af oss, såsom varande dess representanter, att vi skola lösa rösträttsfrågan. Och vi ha nu frågan i vår hand. Vi ha att välja. Skola vi föra vårt folk till fred och arbetsro, eller skola vi kasta det i förtviflade och hetsiga strider, hvilkas följder säkerligen skulle komma att sträcka sig långt in i framtiden?

Herr talman, mina herrar! Jag tvekar icke i valet. Jag kommer att lämna min röst för utskottets förslag med det tillägg, som innefattas i herr Hans Anderssons m. fl. vid betänkandet fogade reservation.

Herr Lindh i Gäfle: Herr talman, mina herrar! Herr Pehrsson i Österby klagade öfver att i dessa dagar allting i rösträttsfrågan vore upp- och nedvändt. Vänstern visade ifrån sig gamla ståndpunkter och gamla uttalanden, och högern gjorde uttalanden, som man skulle hafva trott böra komma från vänsterhåll. Han tog liknelser både om hur man förr byggde kvarnar, och hur man sparkade boll, och han rörde sig med allt och med alla. Men jag tror, att de som hörde honom till slut måste vidgå, att allra minst hans anförande var ägnadt att bringa klarhet och reda i hvad han klagade öfver vara upp- och nedvändt. Atminstone för mig dansade det rundt till följd af hans många ord. Han anförde exempelvis, hurusom äfven majoritetsvalens trognaste förfäktare skulle ha gjort sig skyldiga till något så inkonsekvent som att, vid författandet af den reservation, som af herr Staaff m. fl. fogats till detta betänkande, på ett ställe göra det uttalandet att, genom att vallagens bestämmelse icke komme in i grundlagen, en tillfällig majoritet skulle kunna åstadkomma en ändring i valmetoden. Det tyckte han vara ett uttalande, som visade,

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) att majoritetsvalens egna anhängare icke voro fullt säkra i fråga om majoritetsprincipen. Jag vet icke, hvad han menade därmed. Här är väl endast fråga om majoritetsprincipen vid val, och är det hans mening, att det också skall bli proportionella beslut i stil med det herr Wickström talade om? Eljest förstår jag honom icke.

Herr Hildebrand förvånade sig öfver att herr Fridtjuv Berg hade kunnat väcka en motion, som innefattade ungefär samma fyrkskala som den af regeringen föreslagna, och ändå stå här och tala emot denna fyrkskala. Där kunde jag icke heller följa herr Hildebrand. Hörde han icke eller förstod han icke, att herr Fridtjuv Berg talade om *kombinationen* mellan fyrkskala och proportionella val? Äfven jag har varit med om den kommunala rösträttsmotion, som innefattar ungefär samma fyrkskala som den i regeringens förslag ifrågasatta, men, mine herrar, det är en väsentlig skillnad därvidlag. Det gäller där en kommunal reform, som endast går ut på att med användande af den valmetod, som vi nu ha, göra en reducering i fyrskalan, men att kombinera proportionella val och fyrkskala, det är i sanning enligt mitt förmenande rent af en vidunderlighet. Det må väl ändock enbvar erkänna.

De, som förfäktade de proportionella valen, säga, att det är meningen, att hvarje grupp skall blifva representerad i förhållande till sitt antal; det är det som är rättvist, säga de. Men om jag kombinerar proportionella val med en fyrskala, hvad gör jag då? Jo, genom fyrskalan gör jag majoriteten till minoritet och minoriteten till majoritet, och sedan få de taga sin andel. Majoriteten får en andel, men det blir minoritetens andel, och minoriteten tar majoritetens andel.

Kan man äfven i detta fall tala om proportionell rättvisa? Det är ju helt naturligt, att då de proportionella valen skola vara ett uttryck för olika meningsyttringar, duger det icke, att med dem på samma gång är kombinerad en skala, som grundar sig på förmögenhetsprincipen. Att det icke endast är på antiproportionalistiskt håll, som detta stått klart, det har friherre Adelswärd visat med sin motion. Detta är enligt mitt förmenande en mycket tungt vägande anmärkning mot regeringsförslaget.

För min ringa del skall jag icke tillåta mig att längre uppehålla mig med att upprada de anmärkningar, som äfven i öfriga hänseenden kunna och böra framställas mot regeringsförslaget. Jag vill dock påpeka, att det finnes starka skäl att taga i allvarligt öfvervägande, huruvida det kan vara lämpligt att, på sätt här skett, låta de politiska valen i ökad omfattning komma att spela in i det kommunala lifvet; de andra uppgifter, som där ifrågakomma, äro af stor omfattning och i allt fall det väsentliga.

Jag skall icke uppehålla mig vid de brister, som kunna framhållas och redan från flere håll äfven blifvit framhållna i fråga om den nu föreslagna valmetoden, och jag skall icke heller uppehålla mig vid de anmärkningar, som kunna göras mot hvarje proportionellt förslag och hvilka också framkommit. Två af de viktigaste af dessa anmärkningar belysas klart i den reservation, som är afgifven af friherre De Geer. Han säger, att för proportionalismens tillämpande

i vårt land saknas två stora förutsättningar: tätboddhet och bestämdt utpräglade partier. De anmärkningarna stå kvar, och de äro icke vederlagda. Det är sant, att de äro gamla och att herr Hildebrand vid ett tillfälle kunde säga, att de voro utslitna; men jag tror dock att det lag ännu större sanning i herr Staaffs bemötande däraf, då han kallade dem utslitliga. Da jag säger detta, vill jag på samma gång tillägga, att jag likväl icke anser, att, trots det att dessa anmärkingar icke kunna jäfvas och icke få bagatelliseras, de spela en så afgörande roll, att de i och för sig få vara absolut bestämmande för ett afslag å hvarje proportionellt förslag. Jag anser, att olägenheter finnas och komma att finnas vid hvarje rösträttsförslag, och enligt min mening bör man därför väga olägenheter och fördelar mot hvarandra, när det gäller att träffa sitt afgörande. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att ehuru jag principiellt är anhängare af majoritetsval, såsom varande i öfverensstämmelse med den historiska utvecklingen i vårt land och fullt lämpliga för oss, fastän jag erkänner, att äfven de vidlidas af brister, skulle jag dock kunna vara med om en lösning äfven på annan grund. Jag anser, att det är något helt olika, då jag står inför ett afgörande af rösträttsfrågan, ett afgörande, som kan leda till dess lösning, eller då jag står vid den tidpunkt, då jag skall försöka att i möjligaste mån föra fram de önskingar, som jag själf närmast är besjälad af. I det senare fallet är det ju gifvet, att jag söker i motioner, yrkanden och med mitt arbete i öfrigt föra fram mina önskingar så långt som möjligt, men om jag ser, att jag för tillfället icke kan komma längre på min väg, så, innan jag förkastar de andra vägar, som erbjuda sig, vill jag allvarligt pröfva. Det är därför helt naturligt, att man äfven så gör i dessa dagar, då så mycket talas och från så många håll vädjanden komma, att nu förefinnes en möjlighet att på proportionell grund komma till en lösning, där återgifter gjorts i hög grad ifrån högern och vänstern. Här finnes, säger man, en möjlighet till lösning, den enda som vi kunna se för den närmaste tiden; omissa stridslinjer öppna sig för framtiden och kanske de till och med äro något hotande. Det är gifvet, att man i en dylik situation skall i annu högre grad än eljest öfverväga sin ståndpunkt, innan man säger ett afgörande nej. Ett sådant öfvervägande tror jag mig också ha gjort.

I detta sammanhang ber jag att få säga, att då herr Daniel Persson i sitt anförande nämnde — jag vill väl tro, att äfven detta innebar endast en vädjan — att han hoppades, att det icke var hans gamla rösträttsvänner, som skulle taga på sitt samvete om frågan i år fölle, tror jag, att beträffande rösträttsfrågan, hvars lyckliga lösning vi anse ligga på olika håll, det är klokast och rättast att icke tala om samvete, åtminstone icke om andras än sitt eget.

Jag kunde hafva tänkt mig, att det gifvits en möjlighet till lösning af rösträttsfrågan i år äfven på en annan linje än den, som det parti, jag tillhör, kämpat och kämpar för, om man nämligen kommit till den punkt, där man kunnat säga icke blott, såsom här så mycket sagts, att mangick *hvarandra* till mötes, utan också, att man gick det rösträttslösa folket tillräckligt till mötes. Ty det står för mig klart.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

att vi icke kunna lösa frågan, som det säges, i samlingens tecken, därför att vi möjligen här i Riksdagen tillmötesgå hvarann, så att det kan åstadkommas en knapp majoritet för ett förslag, med hvilket de icke äro nöjda, för hvilkas skull rösträttsfrågan här många år debatterats och afhandlats för att bringas till en lycklig lösning. Det är helt enkelt icke någon lösning, med mindre de, hvilka det i främsta rummet gäller, komma att känna sig åtminstone något så när tillfredsställda. Det hjälper icke, att man löser frågan här, om icke det rösträttslösa folket känner, att den fått en lösning. Det är därför icke nog med att ställa den vädjan till oss att gå hvarandra till mötes för att söka åstadkomma någonting, ty vi få icke gå så långt härutinnan, att vi glömma hvad som är syftet och måste vara syftet med rösträttsfrågans lösning.

Redan det enda sätt — sammanjämningsvägen — hvarpå en lösning nu möjligen skulle kunna åvägabringas, måste enligt mitt förmenande motverka åstadkommandet af någon sådan känsla af tillfredsställelse hos det rösträttslösa folket. Och det har förut påpekats, att den möjlighet, en kompromiss eller sammanjämnung, som nu står öppen, realiter innebär någonting helt annat och betydligt mindre än den s. k. Tällbergiska linjen, som redan den är och åtminstone utaf dess hufvudmotionär vid ett tillfälle framhållits såsom ett minimum. Så mycket mindre kan det blifva tal om att ytterligare jämka och pruta på dessa villkor.

Om man söker något pejla uttrycken för de önskingar man hyser rundt om i landet: »hela folket står nu i väntan, och kunde Riksdagen höja sig till handling och komma med det budet, att rösträttsfrågan är löst, då», såsom hans excellens statsministern enligt ett tidningsreferat i dag yttrat i Första Kammaren, »skulle det medföra en lyftning af hela nationalandan, som skulle komma oss till godo, då vi gå till lösning af de många uppgifter af djup innebörd, som föreligga oss» — ja, mina herrar, kunde jag tro, att dessa önskingar skulle uppfyllas, då skulle jag icke vägra förslaget min röst, men det är så långt ifrån att jag tror detta, att jag snarare tror raka motsatsen.

Därför vill jag också säga, att, då här talas om att det är parti-hänsyn, som göra sig gällande, när man intager sin ståndpunkt, under det andra förmena, att det är fosterlandet, som bjuder dem att bringa offret, då vill jag säga, att äfven vi göra anspråk på att bringa ett offer för fosterlandet. Det vore ju oss personligen mycket angenämare att säga ja än nej, och vårt parti kommer, säger man från motsatt håll, att nu bli satt ur spelet. Men då vi trots detta säga nej, är det därför att vi anse, att det för vårt land icke ges någon lycklig lösning af rösträttsfrågan, förrän den löses så, att folket kan känna någon tillfredsställelse därmed.

Det är också en annan sak, som jag icke kan underlåta att något betona. Jag tror, att de flesta af herrarne skola ge mig rätt däri att, hade icke här en kommunalreform af rätt afsevärd beskaffenhet, hvilken särskildt bland landtmännen på många håll väckt anklang, varit förbunden med det nu föreliggande politiska förslaget,

detta icke skulle mottagits med samma sympati. Jag kan icke afvärja den tanken, att det för många är den kommunala reformen, som varit hufvudsaken och icke den politiska. Men hvad tro ni, mina herrar, att en gång historiens dom skall bli öfver särskildt Sveriges liberala parti, om det till sist afgjorde rösträttsfrågan icke så mycket med hänsyn till den politiska rösträtten, utan till stor del med hänsyn till att man skulle få en kommunal rösträttsreform?

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

I sitt anförande i dag betonade herr Christian Olsson just denna punkt och sade, att vi nu kunna undgå decennier af upprifvande strider rörande den kommunala rösträtten. I det fallet får jag säga, att jag tror så högt äfven om vår höger, att jag ställer mig på absolut samma ståndpunkt som herr Wijk i Göteborg, när han yttrade, att den dag i hvarje fall icke kan vara långt borta, då vi måste få en kommunal reform. Vi ha ju dock, mina herrar, i en regeringsproposition läst dessa ord:

»Tiden torde nu vara inne att i sammanhang med förestående omgestaltning af den politiska rösträtten jämväl upptaga frågan om reformerande af den kommunala. Då, enligt hvad statistikens siffror visa, de små inkomsttagarne mångenstädes, praktiskt taget, äro beröfvade nästan hvarje möjlighet att göra sig gällande inom kommunerna, torde den åsyftade reformen böra gå i den riktning, att verkligt inflytande på kommunala angelägenhetens afgörande tillförsäkras äfven dessa kommunens medlemmar. Genom deras produktiva verksamhet hafva nya skattekällor öppnats eller redan befintliga blifvit mera gifvande, och ifrågavarande medborgare göra sålunda en ganska betydlig insats i det kommunala lifvet».

Har man icke anledning tro, att den logiska utvecklingen skall medföra, att då ett sådant uttalande legat till grund för regeringspropositionen, som af Första Kammaren med all säkerhet kommer att biträdas, den dag icke kan vara långt borta, då vi måste få en kommunal rösträttsreform? Men denna är i hvarje fall enligt mitt förmenande i detta ögonblick, när det gäller framför allt den politiska rösträtten, icke hufvudsaken och får icke heller vara det.

Äfven i föl gafs uttryck i vårt land åt en stämning bland folket, då det gällde rösträttsfrågans lösning. Sådant bagatelliserades från många håll eller rättare sagdt af många personer. Det var då det unga Sverige, som gaf uttryck åt sina förhoppningar, då det såg möjligheten af en framtida utveckling. Ja, mina herrar, för min del säger jag, att jag tror mera på dessa känslöstämningar och dessa uttryck af stämningar hos dem, som se framåt, än hos dem, som hufvudsakligen se tillbaka och vilja lösa rösträttsfrågan till stor del — under trötthet.

Ej heller vill jag vara med om att denna fråga göres till ett fullkomligt slumpspel.

Herr talman, med de ord jag yttrat ber jag att få yrka afslag å utskottets förslag.

Med herr Lindh i Gäffe instämde herrar af *Callerholm* och *Juhlin*.

Som tiden nu var långt framskriden och flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågasvarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frihamn och om frilager; och

n:o 36, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 115, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa samt därvid fogade underättelser om hvad vid taxans tillämpning iakttagas bör, dels ock Kungl. Maj:ts proposition, n:o 188, angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna; samt

bankoutskottets memorial n:o 12, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets memorial n:o 10, med förslag till ny aflöningsstat för riksbanken och Tumba bruk.

§ 3.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

till Konungen:

n:o 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna;

n:o 107, angående anslag till fortsättning af statsbanan från Morjärv till Lapträsk m. m.;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om uppreisning af det s. k. Väckholmssundet;

n:o 109, i fråga om koncession å en ny förbindelseled mellan Baggensfjärden och den inre Stockholmskärgården;

n:o 112, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af länemedel för år 1907 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende;

n:o 114, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor;

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning vid Göteborgs hospital af en hållplats å statsbanan genom Bohuslän;

n:o 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftstationer vid Trollhättan;

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Alfsjö och Hudinge järnvägsstationer;

n:o 120, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ombyggnad af Genevads station å Väst kustbanan; och

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af förslag till öfverensskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.;

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående öfverlåtande åt en kasernbyggnadskommission att handhafva uppförandet af åtskilliga nya byggnader för armén;

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående uppförande af ett ridhus för ridskolan vid Strömsholm;

n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrings- och tillbyggnadsarbeten å krigsskolans gymnasstikhus m. m.;

n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anordningar för eldens ledning å pansarfartygen;

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till inredande af kanonbåten Verdande till sjukvårdsfartyg för kusteskadern m. m.;

n:o 128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående omföring till en pensionsfond för civila tjänstinnehafvare af vissa löneinnehållningar; och

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning af fonden för fiskerinäringens befrämjande;

till Riksdagens justitieombudsman:

n:o 110, angående utarbetande af en historik öfver justitieombudsmansämbetets förvaltning, samt

till fullmäktige i riksgäldskontoret:

n:o 111, angående utarbetande af en historik öfver justitieombudsmansämbetets förvaltning;

n:o 113, angående beredande af lånemedel för år 1907 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende;

n:o 117, angående anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftstation vid Trollbättan;

n:o 119, angående anslag till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Alfsjö och Huddinge järnvägsstationer;

n:o 122, angående anslag till utförande af kompletteringsarbeten å järnvägen Gellivare—Riksgränsen m. m.; och

n:o 130, angående förhöjning af fonden för fiskerinäringens befrämjande.

§ 4.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härfpå kl. 10,56 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
